

ΚΑΤΕΥΘΥΝΣΗ
ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΠΑΡΑΔΟΣΙΑΚΗΣ (ΔΗΜΟΤΙΚΗΣ) ΜΟΥΣΙΚΗΣ

ΘΕΜΑ
Η ΠΡΟΦΟΡΙΚΗ ΜΟΥΣΙΚΗ ΠΑΡΑΔΟΣΗ ΤΗΣ ΝΕΟΧΩΡΟΥΔΑΣ

ΠΤΥΧΙΑΚΗ ΕΡΓΑΣΙΑ

ΜΠΟΥΦΙΔΟΥ ΦΩΤΕΙΝΗ (Α.Μ. 20/07)

ΕΠΙΒΛΕΠΟΝΤΕΣ
ΚΑΤΣΑΝΕΒΑΚΗ ΑΘΗΝΑ
ΑΤΖΑΚΑΣ ΘΥΜΙΟΣ

ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗ

ΙΟΥΝΙΟΣ 2011

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

Εισαγωγή

1. Νεοχωρούδα

- 1.1 Ιστορία και λαογραφία της Νεοχωρούδας
- 1.2. Ιστορία ίδρυσης του χωριού
- 1.3 Οικιακή-κοινωνική ζωή
- 1.4. Ασχολίες των κατοίκων
- 1.5. Φορεσιά
- 1.6. Ελεύθερες ώρες των κατοίκων

2. Βλάχοι

- 2.1. Πότε; Γιατί ήρθαν;
- 2.2. Η ενσωμάτωση τους με τους ντόπιους
- 2.3. Ασχολίες

3. Σύντομη αναφορά στους Σλαβόφωνους – Διγλωσσία

4. Ήθη και έθιμα ντόπιων

- 4.1. Ετήσιες γιορτές και περιοδικά έθιμα
- 4.2. Περιστατικά έθιμα
  - 4.2.1. Γέννηση
  - 4.2.2. Βάφτιση
  - 4.2.3. Θάνατος
  - 4.2.4. Γάμος – έθιμα γάμου
    - Προξενιά
    - Αρραβώνες
    - Η γιορτή του γάμου

5. Ήθη και έθιμα βλάχων
6. Τοπικές γιορτές και πανηγύρια
7. Τοπικοί σκοποί και χοροί της Νεοχωρούδας
8. Βιογραφικά τραγουδιστών
9. Κατάλογος των τραγουδιών που καταγράφηκαν
  - 9.1. Ντόπιων τραγουδιών
  - 9.2. Βλάχικων τραγουδιών
10. Μουσικές μεταγραφές
11. Στοιχεία μουσικής ανάλυσης τραγουδιών
12. Μουσικά συμπεράσματα
13. Τα μουσικά φωνητικά και οργανικά ιδιώματα ντόπιων και βλάχων – μια σύντομη συγκριτική προσέγγιση
14. Η επίδραση της μουσικής στην πολιτιστική ζωή της κοινότητας
15. Επίλογος
16. Βιβλιογραφία
17. Παράρτημα
18. cd

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Η Νεοχωρούδα αποτελεί μέρος των παιδικών και εφηβικών αναμνήσεων μου καθώς εκεί έζησα τα πρώτα χρόνια της ζωής μου. Ένα μικρό χωριό στη δυτική Θεσσαλονίκη όπου κύριο χαρακτηριστικό του είναι ο συνδυασμός διαφορετικών εθνοτικών ομάδων. Πρόκειται για ένα συνδυασμό και μπόλιασμα εθνοτικών στοιχείων ντόπιων, βλάχων και σλαβόφωνων.

Η εργασία «*Η προφορική μουσική παράδοση στη Νεοχωρούδα*» αποτελεί μια μικρή προσπάθεια που αφορά τα ήθη, τα έθιμα και τις μουσικές παραδόσεις της εν λόγω περιοχής, που προέκυψαν από την επιτόπια έρευνα (συνεντεύξεις), τις χειρόγραφες καταγραφές των κατοίκων του χωριού, τις μουσικές καταγραφές κι ένα μόνο βιβλίο που αφορά το χωριό. Προσπάθησα να συλλέξω πληροφορίες και να προσεγγίσω το χωριό τόσο από την μουσική όσο και από την ιστορική και λαογραφική πλευρά.

Είναι μια απλή παρουσίαση-καταγραφή των βασικών δρώμενων και των εθίμων του χωριού σε συνδυασμό με τα τραγούδια που τα συνοδεύουν.

Η διαδικασία που ακολουθήθηκε συνοψίζεται σε έξι στάδια :

- α) επιλογή του θέματος
- β) συλλογή της βιβλιογραφίας και των χειρόγραφων καταγραφών για το χωριό.
- γ) συλλογή περαιτέρω στοιχείων μέσα από επιτόπιες έρευνες-συνεντεύξεις
- δ) ηχογραφήσεις τοπικών και βλάχικων τραγουδιών
- ε) επιλογή και διαλογή αυτού του υλικού
- στ) συγγραφή της εργασίας

Όσον αφορά την μέθοδο που ακολουθήσαμε την επιτόπια έρευνα βασιστήκαμε σε ερωτηματολόγια τα οποία ήδη έχουν καταρτιστεί από προηγούμενους ερευνητές όσον αφορά την μουσική, τον χορό και τα μουσικά όργανα (βλ.Τερζοπούλου,1999,142-148, Λιάβας 1999,332-335) όπως επίσης στην μεθοδολογία και στο πλάνο επιτόπιας έρευνας που αναπτύξαμε στο μάθημα Φωνητική -εκτέλεση- Έρευνα -Καταγραφή (βλ .Κατσανεβάκη 2006-2009,18-27 & Katsanevaki 2007,5-21). Ωστόσο παρ' ότι λάβαμε υπόψη όλα αυτά τα προϋπάρχοντα

μοντέλα προσπαθήσαμε να λάβουμε εξίσου υπόψη ότι κάθε τέτοιο μοντέλο οφείλει να αναπροσαρμόζεται από τις ανάγκες του πεδίου. Για τον λόγο αυτό θεωρήσαμε απαραίτητο να παρακολουθήσουμε τα μηνύματα των ίδιων των κατοίκων (Katsanevaki 2007,20) και με βάση αυτά να προσανατολιστούμε στην περισσότερο συστηματική έρευνα κάποιων θεματικών και την περιγραφή των αποτελεσμάτων μέσα σε αυτήν την εργασία.

Η εργασία αποτελείται από δύο μέρη. Στο Α΄ μέρος αναφέρονται πληροφορίες ιστορικές, γεωγραφικές και πολιτιστικές. Στο Β΄ μέρος αναφέρονται τα τραγούδια που καταγράφηκαν και οι μεταγραφές τους, καθώς και στοιχεία της μουσικής ανάλυσης των τραγουδιών. Ακόμη περιέχεται και μια σύντομη συγκριτική προσέγγιση στα μουσικά ιδιώματα ντόπιων και Βλάχων. Στο τέλος της εργασίας υπάρχει ένα παράρτημα με μικρό φωτογραφικό υλικό και ένας ψηφιακός δίσκος με τα τραγούδια που καταγράφηκαν.

Η συλλογή του υλικού για τη μελέτη-έρευνα έγινε με ιδιαίτερη προσοχή και κριτήρια τα οποία είχαν σκοπό να παρουσιάσουν την σχέση της μουσικής τέχνης με τα πολιτιστικά δρώμενα της περιοχής. Ωστόσο στη διαδικασία της συλλογής στην έρευνα πεδίου αντιμετώπισα αρκετές δυσκολίες. Στις ηχογραφήσεις ακολουθήθηκε η μεθοδολογία της προσωπικής συνέντευξης και ηχογράφησης των τοπικών τραγουδιών από ζωντανούς φορείς της παράδοσης. Το υλικό προέρχεται ως επί το πλείστον από συνεντεύξεις ντόπιων σε αντίθεση με το λιγοστό υλικό που αναφέρεται στους έποικους Βλάχους, κατοίκους του χωριού. Οι σλαβόφωνοι δεν είχαν στην μνήμη τους κάποια σλαβόφωνα τραγούδια κι έτσι ηχογράφησα μόνο λίγες πληροφορίες που αφορούν ιστορικά στοιχεία. Υπήρχε διχογνωμία ανάμεσα στους κατοίκους σχετικά με την ύπαρξη μόνο σλαβόφωνων κατοίκων ή δίγλωσσου πληθυσμού.

Στην παραπάνω διαδικασία σημαντική ήταν η βοήθεια που μου προσέφεραν οι κάτοικοι του χωριού παραχωρώντας μου αρχαιακό υλικό (φωτογραφίες, χειρόγραφες καταγραφές) αλλά και πληροφορίες βιωματικής προσέγγισης σχετικές με την τοπική μουσική παράδοση του χωριού, συνεντεύξεις και ηχογραφήσεις τραγουδιών. Ιδιαίτερες στιγμές για την έρευνα μου ήταν οι συνεντεύξεις που πήρα από τους κατοίκους του χωριού, οι οποίοι λειτούργησαν ως συνδεδετικός κρίκος στη μακροχρόνια πολιτιστική παράδοση της Νεοχωρούδας.

Θα ήθελα γι' αυτό να ευχαριστήσω θερμά όλους όσους συνέβαλαν με άμεσο ή έμμεσο τρόπο στην προσπάθεια μου να γράψω αυτήν την εργασία. Αναμφίβολα

πολύτιμη ήταν η συμβολή των κατοίκων που πρόθυμα μου παρείχαν ό,τι πληροφορίες χρειάστηκα και αποτέλεσαν πηγή έμπνευσης αυτής της μελέτης, μεταφέροντας μαζί με τις μουσικές και τα τραγούδια τους έναν αληθινό πολιτισμό ζωής. Ένα χρέος σε εμάς τους νεότερους να διαφυλάξουμε και να κρατήσουμε ζωντανή την πολιτιστική κληρονομιά που αυτοί μας μετέφεραν. Ιδιαίτερα ευχαριστώ τον κ. Χρήστο Παρασκευά, την κ. Χριστίνα Σαρμή, τον κ. Αστέριο Χατζή και τον κ. Κώστα Ζάννα.

Οφείλω ένα μεγάλο ευχαριστώ στην υπεύθυνη καθηγήτρια και πρώτη επιβλέπουσα της εργασίας μου κ. Αθηνά Κατσανεβάκη και στον δεύτερο επιβλέποντα κ. Θύμιο Ατζακά για την καθοδήγηση και την πολύτιμη βοήθεια που μου προσέφεραν κατά τη διάρκεια της έρευνας και εγγραφής αυτής της εργασίας.

Τέλος νιώθω την υποχρέωση να ευχαριστήσω όλους τους καθηγητές μου, διδάσκοντες του τμήματος Μουσικής Επιστήμης και Τέχνης για τις γνώσεις που μου μετέδωσαν όλα αυτά τα χρόνια της φοίτησης μου στο τμήμα και όλους όσους έμμεσα με βοήθησαν στην αποπεράτωση αυτής της εργασίας.

ΝΕΟΧΩΡΟΥΔΑ

Ιστορία ίδρυσης του χωριού

Το 1430 η Θεσσαλονίκη και οι γύρω περιοχές καταλείφθηκαν από τους Τούρκους. Η ζωή ξεκίνησε με δυσκολίες για τους Έλληνες καθώς τα πάντα βρίσκονταν στην διάθεση του τούρκου κατακτητή. Έτσι πολλοί κάτοικοι άρχισαν να εγκαταλείπουν ότι έχουν, αναζητώντας απρόσιτες τοποθεσίες με περισσότερη ασφάλεια και μακριά από την κακοδιαχείριση και βαριά φορολογία των Οθωμανών. Χτίστηκαν λοιπόν μαχαλάδες, μικρά χωριά σε μέρη δύσβατα συνήθως πάνω σε βουνά και μέσα σε χαράδρες. Έτσι σε πολλές περιπτώσεις σε περιοχές που κατακτούσαν οι Οθωμανοί οι κάτοικοι άλλαζαν τόπο ψάχνοντας πιο απομονωμένες περιοχές που βρίσκονταν μακριά από τον νέο κατακτητή.

Ακολουθώντας μία παρόμοια διαδικασία μετακίνησης για την εύρεση ασφαλέστερης διαβίωσης ήρθαν στα μέσα του 17^{ου} αιώνα οι πρώτοι κάτοικοι και έχτισαν τον πυρήνα του σημερινού χωριού της Νεοχωρούδας. Δεν γνωρίζουμε πολλά στοιχεία ωστόσο υποστηρίζεται ότι οι πρώτοι κάτοικοι που εγκαταστάθηκαν στο χωριό ήταν έποικοι από τα βόρεια της Μικράς Ασίας¹. Δύο χιλιόμετρα νοτιότερα του σημερινού χωριού της Νεοχωρούδας, χτίστηκαν τρεις συνοικίες. Αυτές αποτέλεσαν και το πρώτο χωριό, το πρώτο συνοικισμό θα λέγαμε που δυστυχώς δεν γνωρίζουμε το όνομά του καθώς φανερό είναι ότι ίσως να μην υπήρχε κάποια συγκεκριμένη ονομασία. Ωστόσο η κάθε γειτονιά είχε τη δική της ονομασία και πιο συγκεκριμένα η πρώτη ονομαζόταν Άγιος Μάρκος, η δεύτερη Άγιος Γεώργιος και για την τρίτη, που ίσως ήταν η μικρότερη δεν γνωρίζουμε το όνομά της.

Μέχρι τα τέλη του 17^{ου} αιώνα, περίπου μέχρι το 1670 σύμφωνα με μαρτυρίες έμειναν οι κάτοικοι εκεί². Την περίοδο εκείνη λέγεται ότι από κάποια επιδημική ασθένεια προσβλήθηκαν οι κάτοικοι του χωριού. Οι οικογένειες που μέχρι τότε ήταν στον αριθμό εβδομήντα δύο ελαττώθηκαν κατά πολύ, φτάνοντας ίσως τον αριθμό των τριάντα οικογενειών. Πολλοί κάτοικοι χάθηκαν και αυτοί που απέμειναν αναζήτησαν ένα πιο ασφαλές και υγιεινό περιβάλλον από αυτό που είχαν στην περιοχή «Μάρκου Βρύση».

---

¹ Βιβλιογραφικές πηγές αναφέρουν ότι αυτοί οι νέοι κάτοικοι του χωριού ήταν γνωστοί με τον προσδιορισμό Κόνιαροι.

² Παύλος Ράπτης, Νεοχωρούδα: Ιστορία-Ήθη και έθιμα του χωριού, Θεσσαλονίκη 1982

Σκέφτηκαν λοιπόν να ξαναφτιάξουν ένα καινούριο χωριό βορειότερα. Αρχικά εγκαταστάθηκαν πίσω από το βουνό Κισσό ή Σερβί – Τεπέ στην τοποθεσία «καλύβια του μπάμπα». Το νέο αυτό χωριό το ονόμασαν «Νέο Μαχαλά» και «Καραγάτσι Μαχαλά» επειδή υπήρχαν πολλά δέντρα με την ονομασία καραγάτσια. Μια από τις πρώτες βασικές προτεραιότητες των κατοίκων ήταν να χτίσουν την νέα τους εκκλησία. Αυτή την φορά όμως μετά την θανατηφόρα επιδημία που είχε προκαλέσει βλάβες στα μάτια των κατοίκων, πίστεψαν ότι η Αγία Παρασκευή, ως προστάτιδα της όρασης θα γιάτρευε όλες τις πληγές ονομάζοντας το εκκλησάκι τους «Αγία Παρασκευή».

Στο «Νέο Μαχαλά» ο ρυθμός της ζωής των κατοίκων συναντούσε συνέχεια δυσκολίες. Όλα προχωρούσαν δύσκολα καθώς έντονο πρόβλημα υπήρξε με την έλλειψη νερού για τις βασικές ασχολίες των κατοίκων του χωριού όπως για την ύδρευση και την άρδευση των καλλιεργειών και το πότισμα των ζώων. Έτσι οι δυσκολίες αυτές ώθησαν τους κατοίκους δυστυχώς να μεταναστεύσουν για τρίτη φορά³.

Μετά από τριάντα περίπου χρόνια και όταν οι συνθήκες το επέτρεψαν, βγήκαν στο ξάγναντο ιδρύοντας το Νέο Χωριό, στους πρόποδες του βουνού. Αυτή τη φορά όμως ο πληθυσμός του χωριού ενισχύθηκε από εποίκους των γύρω χωριών, όπως καταφαίνεται από τα επίθετα αρκετών οικογενειών. Το χωριό στην αρχή είχε τούρκικη ονομασία «Κουρού Γενί Κιόι» που σημαίνει ξηρό Νέο χωριό– Νεοχωρούδα⁴.

Υποστηρίζεται ότι η τοποθεσία του χωριού επιλέχτηκε με τον εξής τρόπο: Την τρίτη ημέρα της γιορτής του Αγίου Γεωργίου, η 25^η Απριλίου με το παλιό ημερολόγιο, οι κάτοικοι του χωριού με αντιπροσώπους των γύρω χωριών, βγήκαν μπροστά από το βουνό, ανέβηκαν τον λόφο «τούμπα», δυτικά του σημερινού χωριού, και από εκεί πάνω είδαν μια μεγάλη άσπρη πέτρα. Ονόμασαν την τοποθεσία γύρω από την άσπρη πέτρα «σημάδι» και αποφάσισαν ότι εκεί θα χτιστεί το νέο χωριό. Σήμερα στο σημείο αυτό βρίσκεται το κεντρικό πάρκο του χωριού. Αφού επέλεξαν τη νέα τοποθεσία, όλοι οι κάτοικοι σχημάτισαν κύκλο και χόρεψαν πάνω στην «τούμπα» τρεις αργούς χορούς, σημειώνεται ότι τα τραγούδια που τραγούδησαν εκεί πάνω θα τα παραθέσουμε στη συνέχεια από την προσωπική συλλογή του κ. Παύλου Ράπτη. Σε

³ Παύλος Ράπτης «Νεοχωρούδα: Ιστορία – Ήθη και έθιμα του χωριού». Οι πληροφορίες συμπίπτουν με τις προφορικές μαρτυρίες των κατοίκων και τις χειρόγραφες σημειώσεις του κ. Χρήστου Παρασκευά.

⁴ Από τις χειρόγραφες σημειώσεις του κ. Χρήστου Παρασκευά, σελ.2.

ανάμνηση μάλιστα αυτών των αποφάσεων ορίστηκε η 25^η Απριλίου, ως η ημέρα που οι κάτοικοι του χωριού θα ανεβαίνουν στην «τούμπα» και θα χορεύουν τους τρεις καθιερωμένους χορούς.

Αφού τελείωσαν οι εκδηλώσεις αυτές, οι κάτοικοι πιασμένοι χέρι – χέρι κατέβηκαν από την «τούμπα» και κατευθύνθηκαν στο «σημάδι». Μαζί τους είχαν δύο βόδια με αλέτρι για να χαράξουν τα σύνορα του χωριού. Τα βόδια ήταν δίδυμα, το αλέτρι και η βουκέντρα από δίδυμο ξύλο και ο άντρας που οδηγούσε τα βόδια, δίδυμος με αυτόν που κρατούσε το αλέτρι. Μ' αυτό τον τρόπο πίστευαν ότι θα προφυλάσσονταν το χωριό από τις κακοδαιμονίες. Με αυτό τον τρόπο λοιπόν ιδρύθηκε η σημερινή Νεοχωρούδα. Λίγα χρόνια αργότερα από την ίδρυσή της, με την εργατικότητα των κατοίκων της, το χωριό έγινε από τα πιο πλούσια και εύφορα της περιοχής. Τα σύνορα του επεκτάθηκαν, νότια ως την περιοχή Διαβατών – Μαγνησίας, δυτικά ως τον Γαλλικό ποταμό καθώς η περιοχή «Μπειλίκι» στη σημερινή βιομηχανική ζώνη της Θεσσαλονίκης ανήκε στη Νεοχωρούδα⁵.

Η εκκλησία όμως της Αγίας Παρασκευής δεν χωρούσε πια τους κατοίκους του χωριού. Ένας νεοφερμένος, πλούσιος στο χωριό με το όνομα Νικόλαος πρόσφερε τα περισσότερα χρήματα για την ανέγερση της νέας εκκλησίας. Τα υπόλοιπα χρήματα συγκεντρώθηκαν από εισφορές των κατοίκων και δωρεές των γύρω χωριών. Για να θυμούνται τον ευεργέτη Νικόλα, έδωσαν στην εκκλησία την ονομασία «Άγιος Νικόλαος» και ο ίδιος ο ευεργέτης ανέλαβε την υποχρέωση να φροντίζει το ναό. Έτσι η γιορτή της εκκλησίας γίνεται την ημέρα του Αγίου Νικολάου ενώ το πανηγύρι του χωριού γίνεται την ημέρα της γιορτής της Αγίας Παρασκευής. Κι επειδή οι κάτοικοι ποτέ δεν ξέχασαν τον πρώτο οικισμό, την ημέρα του Αγίου Γεωργίου γίνεται αγιασμός στον τόπο της βρύσης του Αγίου Μάρκου.

Μ' αυτές τις μεταβατικές περιόδους, το χωριό έφτασε στη σημερινή του έκταση και στον τετραπλάσιο πληθυσμό. Μέχρι το 1997 ήταν έδρα της ομώνυμης κοινότητας ενώ αργότερα και μέχρι το 2010 αποτελούσε δημοτικό διαμέρισμα του Δήμου Καλλιθέας του Νομού Θεσσαλονίκης. Σήμερα αποτελεί δημοτικό διαμέρισμα ενός μεγαλύτερου δήμου, του Δήμου Ωραιοκάστρου. Βρίσκεται 15 περίπου χιλιόμετρα Β.Δ της Θεσσαλονίκης και είναι αμφιθεατρικά κτισμένη στη νότια παρυφή του βουνού Καρδακλί (Σερβί – Τεπέ – Υψηλή κορυφή), σε χιλιόμετρο 220μ

---

⁵ Παύλος Ράπτης, Νεοχωρούδα: Ιστορία-Ήθη και έθιμα του χωριού, Θεσσαλονίκη: 1982

Εθνογραφικά στοιχεία

1. Κατοικία-σχολεία-βρύσες⁶

Σύμφωνα με ενδείξεις σήμερα ο πληθυσμός του χωριού ανέρχεται περίπου στους δύο χιλιάδες κατοίκους. Οι πρώτες κατοικίες του χωριού ήταν χτισμένες με πέτρες ή πλιθιά δηλαδή άψητα τούβλα. Η στέγη του σπιτιού σκεπαζόταν με κεραμίδια. Στη μία άκρη της στέγης ήταν στερεωμένος ένας ξύλινος σταυρός και σε μια άλλη άκρη της στέγης, στηριζόταν μια λευκή σημαία με κόκκινο σταυρό, σήμα της Χριστιανοσύνης. Μετά την απελευθέρωση από τους τούρκους η λευκή σημαία αντικαταστάθηκε από την Ελληνική. Τα σπίτια ήταν ισόγεια ή διώροφα. Τα διώροφα ήταν τα λεγόμενα αρχοντικά. Δίπλα από κάθε σπίτι υπήρχε η αποθήκη, ο στάβλος και απαραίτητα ο φούρνος.

Το πρώτο δημοτικό σχολείο του χωριού ήταν διώροφο και στέγαζε εκτός από το δημοτικό σχολείο και το γραφείο της κοινότητας. Αργότερα κτίστηκε και άλλο σχολείο ανατολικότερα και τότε ο μεν δεύτερος όροφος του πρώτου σχολείου χρησιμοποιούνταν και πάλι σαν γραφείο κοινότητας και νηπιαγωγείο, το δε μισό του ισόγειου νοικιαζόταν από βιοτεχνίες και το υπόλοιπο χρησίμευε σαν κρατητήριο αδέσποτων ζώων. Γύρω στα 1928 όταν μεγάλωσε ο πληθυσμός του χωριού, κτίστηκε και τρίτο σχολείο, το σημερινό παλαιό διδακτήριο που βρίσκεται δίπλα στο κτίριο της κοινότητας γιατί τα προηγούμενα είχαν καταρρεύσει.

Σε ορισμένα σημεία του χωριού, κτίστηκαν μεγάλες βρύσες που εξυπηρετούσαν όλο το χωριό. Η πρώτη βρύση κτίστηκε στην τοποθεσία «σημάδι» με την ίδρυση του νέου χωριού. Είχε δύο γούρνες για το πότισμα των ζώων και μια τρίτη ρηχή για το πλύσιμο των ρούχων. Αργότερα χτίστηκαν κι άλλες βρύσες κι ένα σιντριβάνι. Ένας νερόμυλος που έχει αναστηλωθεί στην παλαιά του μορφή το 1981, υπήρχε επίσης στα δυτικά του χωριού.

---

⁶ Παύλος Ράπτης, Νεοχωρούδα: Ιστορία-Ήθη και έθιμα του χωριού, Θεσσαλονίκη 1982

2. Φορεσιά

Στο χωριό υπήρχε τοπική ενδυμασία για τους άνδρες και τις γυναίκες. Οι άνδρες του χωριού, για παντελόνι φορούσαν ένα είδος μαύρης βράκας «το μπενεβρέκι» ή «σαλβάρι» όπως λεγόταν, και ήταν φτιαγμένο από μάλλινο υφαντό ύφασμα. Από πάνω φορούσαν ένα μπλε ή άσπρο υφαντό πουκάμισο και πάνω από το πουκάμισο, φορούσαν τον «ντουλαμά». Το καλοκαίρι είχαν βαμβακερό «ντουλαμά» μπλε σκούρο με κόκκινες ρίγες ή βυσσινί σκούρο με μπλε ρίγες. Το ύφασμα που ήταν φτιαγμένος ο «ντουλαμάς» λεγόταν αλατζάς. Το χειμώνα φορούσαν «ντουλαμά» από μαύρη ή μπλε τσόχα. Πάνω από τον «ντουλαμά», φορούσαν το γιλέκο, από ύφασμα τσόχα- σαγιάκι. Ήταν κεντημένο με γαϊτάνι (μάλλινο κορδόνι). Το χειμωνιάτικο ρούχο τους, ονομαζόταν «γούνα». Ήταν παλτό, από ύφασμα τσόχα – σαγιάκι και στο εσωτερικό του είχε άσπρη γούνα, με κοντό τρίχωμα μικρών αρνιών. Τα πέτα και ο γιακάς που φαινόταν, είχαν μαύρη γυαλιστερή γούνα. Στο κεφάλι φορούσαν μαύρα «καλπάκια». Το «καλπάκι» ήταν καπέλο βελούδινο, σαν φέσι, χωρίς φούντα. Τα παπούτσια τους ήταν παντοφλέ και παλαιότερα φορούσαν τσαρούχια⁷. Αργότερα μερικοί νέοι, αντί «μπενεβρέκι» φορούσαν το «τσαχτσίρι», είδος βράκας όμως πιο εφαρμοστό. Στη μέση, έδεναν βυσσινί ή μπλε υφαντό ζωνάρι. Σαν κόσμημα είχαν το ωρολόγι. Το φορούσαν πάντα στη δεξιά τσέπη του ντουλαμά και άφηναν να φαίνεται η χρυσή ή ασημένια αλυσίδα του.

Η γυναικεία ενδυμασία ήταν πιο επιδεικτική και φανταχτερή. Φορούσαν την «πουκαμίσα» άσπρο μονοκόμματο βαμβακερό φόρεμα. Πάνω από την «πουκαμίσα», ήταν η «σάγια», επανωφόρι σαν μαντό από μπλε βαμβακερό υφαντό ύφασμα. Στη μέση και πάνω από τη σάγια εφαρμόζαν ζώνη με πόρπη. Πάνω από τα ρούχα αυτά, είχαν την υφαντή ποδιά και στη μέση τους φορούσαν ζώνη κεντημένη. Στα χέρια φορούσαν τα «χερουκλιά», ένα είδος γάντια βυσσινί. Σκέπαζαν μόνο το μέρος του χεριού, κάτω από τον αγκώνα ως τον καρπό. Και αυτά ήταν κεντημένα. Στο πλάι ήταν σκιστά και στολισμένα με επίχρυσα κουμπιά, σαν κουδουνάκια. Χειμωνιάτικο ρούχο ήταν και ο «λιαμπαντές», ζακέτα, μαύρη με μανίκια και από μέσα είχε γούνα με κοντό τρίχωμα.

---

⁷ Παύλος Ράπτης, Νεοχωρούδα: Ιστορία- Ήθη και έθιμα του χωριού, Θεσσαλονίκη: 1982

Πάνω στο κεφάλι είχαν μια κουλούρα γεμάτη με βαμβάκι το «κουκούλι». Αυτό το σκέπαζε η μαντίλα, συνήθως βυσσινί σκούρη και κεντημένη. Στη μαντίλα και πάνω από το μέτωπο, είχαν το «πανί». Ήταν στενόμακρο, σκληρό, βαμβακερό και κεντημένο ύφασμα. Κούμπωνε πίσω στο λαιμό και σχημάτιζε «χ» ενώ στην κάτω άκρη του κρεμούσαν κατά διαστήματα φλουριά. Οι κάλτσες τους ήταν κεντητές, μάλλινες το χειμώνα και βαμβακερές το καλοκαίρι. Φορούσαν ανοιχτά παπούτσια και οι νεώτερες γοβάκια. Αργότερα οι νέες άρχισαν να φοράνε φουστάνια.

Στην καθημερινότητα τους η φορεσιά ήταν ο «αλατζάς» από υφαντό βαμβακερό ύφασμα, βυσσινί με μπλε ρίγες ή μπλε με βυσσινί ρίγες. Σαν καλό ένδυμα είχαν βελουδένιο φουστάνι ή ολόμαλλο μερινό και ήταν αγοραστό. Πάνω από το φουστάνι φορούσαν γιλέκο χωρίς μανίκια, κοντό ανοιχτό μπροστά και κεντημένο με πολλά γαϊτάνια. Το χειμώνα αντί αυτού, φορούσαν το «λιαμπαντέ». Στο κεφάλι φορούσαν τριγωνική μεταξωτή μαντίλα. Στην άκρη στις πλεξούδες των μαλλιών, δένανε χρωματιστές κορδέλες. Για κοσμήματα είχαν σκουλαρίκια με φλουριά. Στο στήθος κρεμούσαν τη «φράγκικη καρφίτσα» , από τρεις συνήθως Γαλλικές χρυσές λύρες. Στα χέρια φορούσαν βραχιόλια χρυσά ή ασημένια.

3. Ασχολίες⁸

Η ασχολία των κατοίκων μέχρι τις αρχές της δεκαετίας του 1960, βασίζεται κυρίως στη καλλιέργεια των παραδοσιακών δημητριακών και στη κτηνοτροφία ειδικότερα στα βοειδή, στα βουβάλια και στα αιγοπρόβατα. Στο κλάδο της αμπελουργίας παρατηρείται μια μεγάλη άνθηση αφού το κρασί και το τσίπουρο της παραγωγής του χωριού βρίσκεται στα καλύτερα εστιατόρια της Θεσσαλονίκης⁹. Ακόμα αξιοποιήθηκε το αρδευτικό αυλάκι με νερό του Γαλλικού ποταμού, στην καλλιέργεια κηπευτικών, στην περιοχή «Βάλτος».

Χειμώνα καλοκαίρι οι εργασίες τόσο των ανδρών, όσο και των γυναικών, ήταν σκληρές και ατέλειωτες. Η κυριότερη απασχόληση τους ήταν η κτηνοτροφία. Το γάλα των ζώων συγκέντρωναν κάθε μέρα οι «γαλατάδες» και το πήγαιναν στην πόλη. Την άνοιξη ερχόντουσαν οι τυροκόμοι στο χωριό και φτιάχνανε το τυρί της χρονιάς. Λίγο αργότερα, όταν επεκτάθηκαν τα σύνορα του χωριού αναπτύχθηκε και η γεωργία. Η

⁸ Παύλος Ράπτης, Νεοχωρούδα: Ιστορία-Ήθη κι έθιμα του χωριού, Θεσσαλονίκη 1982

⁹ Σήμερα είναι διάσημο το κρασί της Νεοχωρούδας

καλλιέργεια καπνών συνεχίστηκε ως το 1825¹⁰. Η βασικότερη όμως ασχολία, ήταν η αμπελοκαλλιέργεια. Τα τελευταία χρόνια μετά το 1950, αναπτύχθηκε και η πτηνοτροφία. Σήμερα όμως, το χωριό κατατάσσεται στη δεύτερη θέση των πτηνοτροφικών κέντρων της Ελλάδα, μετά την περιοχή των Μεγάρων.

Η δουλειά των γυναικών δεν σταματούσε μόνο στη φροντίδα του σπιτιού. Οι νέες φρόντιζαν να κάνουν μια καλή και μεγάλη προίκα. Οι μεγαλύτερες γυναίκες, έπρεπε να ντύσουν όλη την οικογένεια, με τα ζεστά υφαντά ρούχα. Εκτός όμως από αυτά συνόδευαν και τους άνδρες, σ' όλες τις δουλειές των αγρών, εκτός από το όργωμα. Καθημερινή υποχρέωση των γυναικών, ήταν η εξασφάλιση νερού στο σπίτι, από τις βρύσες του χωριού, το μαγείρεμα, το πλύσιμο και γενικά όλες οι οικιακές υποχρεώσεις.

4. Ελεύθερες ώρες των κατοίκων¹¹

Οι ελεύθερες ώρες των κατοίκων του χωριού, δεν ήταν πολλές. Οι διασκεδάσεις τους όμως ήταν πολύ ζωντανές και ευχάριστες καθώς τα τσίπουρα και τα κρασιά ήταν άφθονα λόγω της μεγάλης παραγωγής. Τις Κυριακές και τις γιορτές έβγαιναν στην πλατεία του χωριού όπου χόρευαν με τους σκοπούς της γκάιντας και της φλογέρας. Στις μεγάλες γιορτές έρχονταν ζουρνάδες και νταούλια από τις γύρω περιοχές καθώς υπήρξε έντονη η παρουσία των συγκριμένων οργάνων στην ευρύτερη μακεδονική περιφέρεια. Αξίζει να σημειωθεί ότι αργότερα έκανε την εμφάνιση της και η στολισμένη λατέρνα, ιδιοκτησία του Βασίλη Τσάρη, κατοίκου του χωριού.

Δεν έλειπαν από τις διασκεδάσεις τους και οι συγκεντρώσεις σε συγγενικά και φιλικά σπίτια. Οι άνδρες κάθε μέρα μετά τη κοπιαστική δουλειά τους, έβγαιναν στα καφενεία του χωριού.

Η ζωή των παιδιών ήταν ξέγνοιαστη και διασκεδαστική. Μετά το σχολείο τους, συγκεντρώνονταν στους μαχαλάδες- γειτονιές και παίζανε τα καθιερωμένα παιχνίδια τους. Συνηθισμένα ήταν οι βόλοι-κοϊνάκια από πηλό πλασμένα από τα ίδια τα παιδιά και το κρυφτό που παίζονται και σήμερα. Επίσης έφτιαχναν και ομοιώματα ζώων από πηλό-λάσπη και παρίσταναν τους κεχαγιάδες. Υπήρχαν όμως και άλλα ενδιαφέροντα παιχνίδια τα οποία σήμερα έχουν ξεχαστεί. Αυτά ήταν το τσάλμα, το ζιμ-Γαλλικό

¹⁰ Από τις χειρόγραφες σημειώσεις του κ. Χρήστου Παρασκευά,

¹¹ Πάυλος Ράπτης, Νεοχωρούδα: Ιστορία – Ήθη και έθιμα του χωριού, Θεσσαλονίκη 1982

προζύμι, η γουρούνα, τα σκλαβάκια, οι συμμορίες ή δώστε φωνή, η μακριά γαϊδούρα
το τζαμί και πολλά άλλα.

ΒΛΑΧΟΙ

Πότε; Γιατί ήρθαν;

Οι πληθυσμοί των Βλαχόφωνων που βρίσκονταν κατά την Οθωμανική περίοδο στον ευρύτερο ελληνικό χώρο είτε λόγω της κτηνοτροφίας είτε για άλλους λόγους επιδρομών και καταστροφών, διακρίθηκαν κατά περιόδους για την κινητικότητα και τη μετανάστευσή τους. Πιο συγκεκριμένα στη περίπτωση του χωριού της Νεοχωρούδας, την οποία εξετάζουμε στην παρούσα εργασία, σύμφωνα πάντα με τις προφορικές μαρτυρίες των κατοίκων η εμφάνιση των Βλάχων είχε πολύ συγκεκριμένα αίτια. Ο κ. Δημήτρης Χατζής στη συνέντευξη του αναφέρει ότι οι Βλάχοι της Νεοχωρούδας πριν μετοικήσουν στο χωριό, ζούσαν στα Μεγάλα Λιβάδια του νομού Κιλκίς.¹² Ο πόλεμος με τους Γερμανούς το 1940 αρχικά και ο εμφύλιος πόλεμος στη συνέχεια ήταν οι δύο πιο σημαντικοί λόγοι που ανάγκασαν τους κατοίκους των Λιβαδίων να εγκαταλείψουν το χωριό τους και να εγκατασταθούν σε άλλα μέρη. Τότε λοιπόν έφτασαν και οι Βλάχοι στη Νεοχωρούδα και εγκαταστάθηκαν μόνιμα εκεί. Τώρα πια όπως μας λέει ο κ. Χατζής τα σπίτια τους στα Λιβάδια δεν υπάρχουν καθώς όταν έφυγαν από το χωριό πήραν μαζί τους τα δικαιώματά τους κι έχτισαν καινούρια σπίτια στους νέους τόπους που πήγαν.

Το βλάχικο γλωσσικό ιδίωμα

Είναι γνωστό από πλήθος μελέτες, πως το λατινόφωνο ιδίωμα των Βλάχων χρονολογείται από τον 3ο αιώνα π. Χ. Αντίθετα στη Δακία (παλιά ονομασία της Ρουμανίας), η Λατινική διαδόθηκε 5 αιώνες μετά, δηλαδή στις αρχές του 2ου αιώνα

---

¹² Τα Λιβάδια είναι ορεινό χωριό του νομού Κιλκίς. Είναι χτισμένα σε οροπέδιο του όρους Πάικου σε υψόμετρο 1200μέτρων και είναι ένα από τα ορεινότερα χωριά της Μακεδονίας. Αποτελούν ξεχωριστή κοινότητα και απέχουν 28 χιλιόμετρα από τη Γουμένισσα και 24 από την Γρίβα. Το χωριό είναι επίσης γνωστό απλά κι ως Μεγάλο Λιβάδι. Μέχρι το Β΄ Παγκόσμιο πόλεμο, θεωρούνταν από τα μεγαλύτερα βλαχοχώρια της Μακεδονίας. Οι πρώτοι κάτοικοι του χωριού προέρχονται από τη Γράμμοστα, οι οποίοι εγκαθίστανται το 1760 στη μεταγενέστερη θέση Μικρά Λιβάδια. Πρόκειται για τους κτηνοτρόφους από την Ήπειρο, οι οποίοι ήθελαν να γλιτώσουν από την τουρκική κατοχή και τους Τουρκαλβανούς ληστές. Βλάχοι συρρέουν στα Λιβάδια και από άλλες περιοχές της Πίνδου, όπως τη Σαμαρίνα και το Περιβόλι Γρεβενών, με αποτέλεσμα να δημιουργηθεί ένας μεγαλύτερος οικισμός με το όνομα Λιβάδια. (πληροφορίες από Βικιπαίδεια) Οι πληροφορίες αυτές συμφωνούν με τις προφορικές μαρτυρίες των Βλάχων της Νεοχωρούδας.

μ. Χ. Μάλιστα οι Ρουμάνοι έχασαν τελείως την μητρική τους γλώσσα, την Δακική δηλαδή, σε αντίθεση με τους Έλληνες που διατήρησαν την Ελληνική γλώσσα ως κύρια και τα βλάχικα ήταν μια δευτερεύουσα γλώσσα σε ενδοοικογενειακό και όχι μόνο επίπεδο. Πλέον είναι κοινός τόπος ότι οι ομοιότητες στις δύο γλώσσες οφείλονται σε επίδραση της Λατινικής και ίσως να προπήρξε και άνοδος λατινόφωνων από το νότο προς το Βορρά (στη σημερινή Ρουμανία), κατά τη διάρκεια της Ρωμαϊκής και ίσως και της βυζαντινής και της Οθωμανικής αυτοκρατορίας.

Η βλάχικη ως επί το πλείστον παραμένει προφορική. Οι Βλάχοι την χρησιμοποιούσαν ενδο-οικογενειακά σε κλειστό κοινωνικό κύκλο. Ενώ άλλες λατινογενείς γλώσσες έχουν γραπτά μνημεία από τον 9^ο ή 10^ο αιώνα (ισπανική, πορτογαλική), οι Βλάχοι την γλώσσα τους την χρησιμοποίησαν κυρίως για προφορική συνεννόηση. Επίσης να είναι σαφές πως μία και ενιαία βλάχικη γλώσσα δεν υπάρχει. Υπάρχουν αρκετές λατινικές γλωσσικές ενότητες και διάλεκτοι.¹³

Η ενσωμάτωση με τους ντόπιους

Η ενσωμάτωση των Βλάχων με τους ντόπιους δεν συνάντησε κανένα πρόβλημα όπως υποστηρίζει στη συνέντευξή του ο κ. Χατζής. Οι ντόπιοι τους δέχτηκαν χωρίς καμιά δυσκολία. Μάλιστα ο κ. Χατζής αναφέρει ότι από τα παλιά ακόμη χρόνια, πριν τους κάψουν στο χωριό τους στα Μεγάλα Λιβάδια, ερχόταν στη Νεοχωρούδα ο παππούς του με τα πρόβατα, ξεχειμώνιαζε εκεί και το καλοκαίρι γυρνούσε πίσω στα βουνά. Ντόπιοι και Βλάχοι ζούσαν κοινή ζωή και στα τοπικά πανηγύρια και στις γιορτές του χωριού συμμετείχαν όλοι. Ωστόσο τα πρώτα χρόνια που οι Βλάχοι εγκαταστάθηκαν στη Νεοχωρούδα μικτοί γάμοι ντόπιων-Βλάχων δεν γίνονταν και στους γάμους τους οι βλάχοι κρατούσαν τα δικά τους έθιμα και τραγούδια.

Ασχολίες

Οι κάτοικοι των Λιβαδίων διέφεραν από τους Μογλενίτες Βλάχους ως προς τη διάλεκτο, τα ήθη και έθιμα, τις ασχολίες, την ενδυμασία. Η ορεινή κοινότητα

---

¹³ Διαδικτυακός τόπος: www.vlahoi.net. Οι πληροφορίες συμφωνούν με τις καταγραφές του πρώην αντιπροέδρου του Λαογραφικού Συλλόγου Μεγάλων Λιβαδιωτών Πάικου, Απόστολου Καραδήμου του Αστερίου.

αναπτύχθηκε οικονομικά, κυρίως από την κτηνοτροφία και την καλλιέργεια πατάτας. Ακόμη και σήμερα στη Νεοχωρούδα η κύρια απασχόληση των βλάχων παραμένει η κτηνοτροφία. Λίγοι Βλάχοι στο χωριό συνεχίζουν και την καλλιέργεια της πατάτας.

Φορεσιά¹⁴

Κάθε μία από τις παραδοσιακές Βλάχικες φορεσιές, έχει τη δική της ιστορία, που συμπλέει βέβαια με τις τοπικές παραδόσεις αλλά και ποικίλα κοινωνικοπολιτικά γεγονότα. Οι φορεσιές των Ελληνόβλαχων παρουσιάζουν μια αργή εξέλιξη στο πέρασμα των χρόνων. Τα υφαντά μάλλινα ρούχα που φορούσαν στην αρχή, αντικαταστάθηκαν από υφάσματα που έρχονταν από τη Δύση ή την Ανατολή μέσω των Βλάχων πραματευτάδων και κυρατζήδων. Τα κεντητά μοτίβα εμπλουτίστηκαν από άλλα εισαγόμενα δείγμα της οικονομικής ευμάρειας και κοινωνικής ανύψωσης των Βλάχων. Οι βλάχικες φορεσιές αποτέλεσαν έργα κατ' εξοχήν ανδρικών χεριών των «Βλαχοραφτάδων», που συνέχισαν τη Βυζαντινή παράδοση. Εξίσου σπουδαίοι υπήρξαν και οι χρυσοί που συμπλήρωναν τον στολισμό των γυναικείων φορεσιών, με λεπτοδουλεμένα κοσμήματα. Θα πρέπει να αναφερθεί, ότι κάθε ενδυματολογική αλλαγή οι Ελληνόβλαχοι την προσαρμόζουν στους αυστηρούς κανόνες της συντηρητικής τους αισθητικής παράδοσης. Στα τέλη του 19^{ου} αιώνα λοιπόν πολλές Ελληνόβλαχες αποδέχτηκαν τα «Γιαννιώτικου» τύπου φορέματα με τις φαρδιές φούστες, που υιοθέτησε η Αμαλία.

Η γυναικεία αρβανιτοβλάχικη φορεσιά αποτελείται από : Φουστάνι (μάλλινοκαθημερινό ή γυαλιστερό για γιορτινό). Γιλέκο, σιγκούνι, ποδιά, (υφαντή για καθημερινή ή ταφταδένια για γιορτινή). Ζώνη φαρδιά υφασμάτινη με χρυσά σιρίτια, κάλτσες και μαύρα δερμάτινα παπούτσια. Στο στήθος στολίζονται με φλουριά και σκουλαρίκια στα αυτιά. Μαντίλι απλό στο κεφάλι με κοπανελίσια δαντέλα (κουκάκια). Φορούν πρώτα το φουστάνι, από πάνω το γιλέκο, το σιγκούνι, την ποδιά και την ζώνη. Το χρώμα του φουστανιού συνήθως ήταν μπλε, κεραμιδί, ή απαλό πράσινο και η ποδιά κόκκινη ή μαύρη με κεντίδια.

---

¹⁴ Vlahofonoi.blogspot.com, αναρτήθηκε από τους Βλαχόφωνους Έλληνες στις 3 Ιανουαρίου 2011. Οι πληροφορίες συμφωνούν με τις προφορικές μαρτυρίες των Βλάχων της Νεοχωρούδας.

Η ανδρική αρβανιτοβλάχικη ενδυμασία ήταν : Παντελόνι (σαλβάρι), λευκό πουκάμισο, κεντημένο γιλέκο, φέσι και τσαρούχια. Άλλοι Βλάχοι αντί για παντελόνι (σαλβάρι) φορούσαν φουστανέλα.

ΣΥΝΤΟΜΗ ΑΝΑΦΟΡΑ ΣΤΟΥΣ

ΣΛΑΒΟΦΩΝΟΥΣ - ΔΙΓΛΩΣΣΙΑ

Όπως αναφέραμε και στην εισαγωγή για τους σλαβόφωνους της Νεοχωρούδας δεν γνωρίζουμε πολλά από τους ίδιους τους κατοίκους γι αυτό και σ' αυτή την εργασία θα γίνει μόνο μια μικρή αναφορά σ' αυτή την εθνοτική ομάδα του χωριού. Υπάρχουν βέβαια ακόμη στο χωριό πολλοί ηλικιωμένοι, οι οποίοι μιλούν τη σλαβόφωνη γλώσσα, χωρίς όμως να είναι η κύρια γλώσσα τους. Αυτοί ωστόσο δεν θυμούνται τα ήθη και τα έθιμα που είχαν οι σλαβόφωνοι πρόγονοί τους, από αυτούς δηλαδή που έμαθαν την γλώσσα. Δεν θυμούνται ακόμη και διαφωνούν μεταξύ τους στο αν υπήρχαν παλαιότερα στο χωριό κάτοικοι που να μιλούσαν μόνο τα Σλάβικα ή αν ήταν δίγλωσσοι και μιλούσαν συγχρόνως και την Ελληνική γλώσσα. Επομένως ότι πληροφορίες έχουμε γι αυτούς προέρχονται από εξωτερικές πηγές. Είναι μάλιστα για την Νεοχωρούδα άξιο έρευνας ότι ακόμη και τα τραγούδια «της Τούμπας» τα οποία συνδέονται με την ίδρυση του χωριού είναι αποκλειστικά ελληνόφωνα. Ακόμη γνωρίζουμε, από την συνέντευξη του κ. Κώστα Ζάννα ότι ο ίδιος και αρκετά παιδιά τότε από το χωριό πήγαν σε Βουλγάρικο δημοτικό σχολείο στη Θεσσαλονίκη. Αναφέρει επίσης ότι στο βουλγάρικο σχολείο εκτός από το ότι τους μάθαιναν την βουλγάρικη γλώσσα, τους τάζαν και τρεις φορές την ημέρα.

ΗΘΗ ΚΙ ΕΘΙΜΑ ΝΤΟΠΙΩΝ

Περιοδικά έθιμα

Στη Νεοχωρούδα οι γιορτές του χρόνου που οι κάτοικοι συνήθιζαν να γιορτάζουν ήταν πολλές. Αρκετές από αυτές κρατούσαν τρεις μέρες. Με αυτό τον τρόπο οι Έλληνες γενικότερα και οι κάτοικοι της Νεοχωρούδας ειδικότερα ξέφευγαν για λίγο από τη δουλειά κατά τη περίοδο της Τουρκοκρατίας. Αργότερα μετά την απελευθέρωση ο θεσμός αυτός σιγά-σιγά καταργήθηκε. Στο κομμάτι αυτό της εργασίας θα παρουσιαστούν κυρίως έθιμα τα οποία συνοδεύονταν από τραγούδια.

Ανήμερα Πρωτοχρονιάς¹⁵

Τα έθιμα του χρόνου ξεκινούσαν ανήμερα της Πρωτοχρονιάς. Πριν ακόμη ξημερώσει άρχιζαν τα κάλαντα. Κατά τις τρεις με τέσσερις η ώρα, μαζεύονταν τα παλικάρια του χωριού και με μία γκάιντα που ο ένας από αυτούς έπαιζε τραγουδούσαν τα κάλαντα. Πάντα άρχιζαν και τελείωναν με τη λέξη «σούρβα». Περνούσαν κατά σειρά απ' όλα τα σπίτια του χωριού και ο κάθε νοικοκύρης έδινε κρασί, χοιρινό κρέας, λουκάνικα και χρήματα. Με τα έσοδα αυτά, θα γινόταν το γλέντι της Πρωτοχρονιάς στο οποίο θα συμμετείχε όλο το χωριό.

Αν σε κάποιο σπίτι αργούσε να βγει η νοικοκυρά, έλεγαν και το εξής κωμικό τραγούδι :

Ποντικού κοιλιά γεμάτη,
είν' γεμάτη με τυριά,
βατραχιού ποδάρι βγάζει
ένα ολόκληρο παστουρμά.
Άιντε άιντε μην αργάτε,
άιντε και μη μας ξεχνάτε,
γιατ' ήρθαμε από μακριά,
απ' την πόλη μακριά.

Μετά την γκάιντα, τα μικρά παιδιά του χωριού σχηματίζοντας μικρές ομάδες γυρίζανε στο χωριό και τραγουδούσαν τα κάλαντα αρχίζοντας και τελειώνοντας και πάλι με τη λέξη «σούρβα». Στο τέλος έλεγαν και τους εξής χαρακτηριστικούς στίχους:

---

¹⁵ Το έθιμο αυτό έχει καταγραφεί από τον Παύλο Ράπτη στο βιβλίο «Νεοχωρούδα: ιστορία-ήθη κι έθιμα του χωριού».

Δώσ' μου μπάμπο κουλουράκι,
να σου ζήσ' το κοριτσάκι,
καστανάκι καρυδάκι,
να σου ζήσει τ' αγοράκι.

Η νοικοκυρά κάθε σπιτιού, έδινε στην πρώτη παρέα που θα περνούσε ένα πουρνάρι. Τα παιδιά το έκαιγαν στο τζάκι και φώναζαν «τσίου-τσίου, κλω-κλω-κλω». Αυτό ήταν μια ευχή στη νοικοκυρά, που σήμαινε τα αυγά της κλώσας να βγάλουνε πουλάκια. Συνήθως την ευχή φώναζαν τα κοριτσάκια, για να βγούνε πουλάδες. Προτού να φύγει η παρέα, τους έδιναν χρήματα, ξηρούς καρπούς, φρούτα και κουλουράκια. Τα κουλουράκια που έδιναν στα κοριτσάκια ήταν πλασμένα σε σχήμα δεκαοχτούρας και αυτά που έδιναν στα αγοράκια είχαν σχήμα αετού.

Το απόγευμα συγκεντρώνονταν οι κάτοικοι του χωριού, στην πλατεία όπου γινόταν το γλέντι. Χόρευαν κάτω από τους ήχους της γκάιντας και έτρωγαν από τα έσοδα των καλάντων. Το βράδυ γίνονταν οι επισκέψεις στους εορτάζοντες.

Τα χελιδονίσματα¹⁶

Ένα έθιμο με πολύ παλιά παράδοση. Πότε έφτασε στη Νεοχωρούδα, όπου διατηρήθηκε για πολλά χρόνια, δεν γνωρίζουμε. Κάθε χρόνο, την 1^η Μαρτίου, ομάδες από παιδιά του δημοτικού σχολείου, επισκέπτονταν τα σπίτια κρατώντας ένα ξύλινο ομοίωμα χελιδονιού και περιστρέφοντας το επιδέξια, τραγουδούσαν και ταυτόχρονα ανάγγελλαν τον ερχομό της Άνοιξης, την επιστροφή των χελιδονιών και το «ξύπνημα» της φύσης. Στο τέλος εύχονταν για την υγεία της οικογένειας και θύμιζαν στη νοικοκυρά για το σχετικό φιλοδώρημα, που ήταν αυγά ή χρήματα. Τα αυγά τα μοίραζαν στους δασκάλους του χωριού και με τα χρήματα αγόραζαν γλυκά που τα έτρωγαν τα ίδια τα παιδιά. Γυρίζοντας έλεγαν τα παρακάτω τραγούδια:

- 1) Χελιδόνα έρχεται
απ' τη Μαύρη θάλασσα
θάλασσα επέρασε
τη φωλιά θεμελίωσε
κάθισε και λάλησε

---

¹⁶ Από τις χειρόγραφες καταγραφές του κ. Χρήστου Παρασκευά. Οι καταγραφές αυτές συμπίπτουν με την καταγραφή του εθίμου από τον Παύλο Ράπτη στο βιβλίο του «Νεοχωρούδα : Ιστορία – ήθη και έθιμα του χωριού» και από τις προφορικές μαρτυρίες πολλών κατοίκων του χωριού.

και γλυκοκελάηδησε:
Μάρτα, Μάρτα βροχερή
ο Απρίλης ο γλυκός
έφθασε, δεν είν' μακρύς.
Τα πουλάκια κελαηδούν,
τα δεντράκια φυλλανθούν,
τα κατσίκια αρχινούν
για να τρώνε τα κλαριά.
Γέροι, νέοι και παιδιά
χαίρονται την ευλογία.

- 2) Ήρθαμε κι εμείς εδώ
να σας πούμε το κρυφό,
το κρυφό είναι αυτό
να μας δώστε ένα αυγό.
Ένα αυγό όποιος δε δώσει,
ένα μήνα δε θα δει
το ωραίο χελιδόνι
που πετάει και καμαρώνει.
Δώσε μας καλή κυρά,
να σου ζήσουν τα παιδιά
και του χρόνου με υγεία.
- 3) Και η Άνοιξη αρχίζει
και το δέντρο πρασινίζει.
Τι χαρά, τι χαρά,
όλα είναι ανθηρά !
Ουρανός και γη γελούνε
τα πουλάκια κελαηδούνε
τι χαρά, τι χαρά,
όλα είναι ανθηρά !

Κυριακή των Βαΐων¹⁷

Μετά τη λειτουργία στη δαφνοστολισμένη εκκλησία, τα κορίτσια του χωριού γυρίζανε τον «Λάζαρο». Οι Λαζαρίνες, όπως τις ονόμαζαν, ήταν τα κορίτσια κυρίως της σχολικής ηλικίας, ντυμένα με τις παραδοσιακές στολές, με την κόκκινη μολόχα στο αυτί και τα στολισμένα με λουλούδια καλαθάκια- σύμβολο της Άνοιξης- που τη γιορτή του Λαζάρου και των Βαΐων, γύριζαν στα σπίτια του χωριού και τραγουδούσαν ειδικά τραγούδια για την Ανάσταση του Λαζάρου και άλλα, με ευχές και επαίνους για τα μέλη της κάθε οικογένειας. Τα τραγούδια που έχουν διασωθεί είναι:

1) Ήρθε ο Λάζαρος

Ήρθε ο Λάζαρος, ήρθαν τα Βαΐα
ήρθε η Κυριακή που τρων τα ψάρια.
Σήκω Λάζαρε και μην κοιμάσαι
ήρθε η μάνα σου από την πόλη,
σού 'φερε χαρτί και κομπολόι.

2) Προξενητάδες έρχονται

Προξενητάδες έρχονται μακριά από την πόλη
ρωτούν και ξαναρωτούν, πού να 'βρουν τέτοια κόρη,
τέτοια ψηλή, τέτοια λιγνή, τέτοια μαυροματούσα,
πόχει τον ήλιο πρόσωπο και το φεγγάρι στήθος
και του κοράκου τα φτερά, γαϊτανοφρυδούσα !

Το παραπάνω τραγούδι το έλεγαν αν στο σπίτι υπήρχε ανύπαντρη κοπέλα.

3) Έναν τον έχει η μάνα του

Έναν τον έχει η μάνα του
έναν και χαϊδεμένο (δισ)
τον έλουζε τον χτένιζε
και στο σχολειό τον έστελνε (δισ)
να μάθεις γιε μου γράμματα
να μάθεις και να ψάλλεις (δισ)
να πας στο μοναστήρι

---

¹⁷ Από τις χειρόγραφες καταγραφές του κ. Χρήστου Παρασκευά και από το βιβλίο «Νεοχωρούδα: Ιστορία – ήθη και έθιμα του χωριού» .

να γίνεις καλογέρι (δισ)

Αν στην οικογένεια υπήρχε μικρός μαθητής μοναχογιός έλεγαν το παραπάνω τραγούδι. Όταν οι Λαζαρίνες ήθελαν να τονίσουν κάποια σημεία, μετά το τραγούδι, συνέχιζαν με απαγγελία στίχων:

το καλαθάκι θέλει αυγά

κι η τσέπη μου καρύδια (δισ)

στην άκρη το μαντήλι μου

θέλει και τη δραχμούλα (δισ)

Τέλος αν στο σπίτι υπήρχε ελεύθερος γιος έλεγαν το παρακάτω τραγούδι:

4) Αυτόν το γιο που έχετε

Αυτόν το γιο (τρις) που έχετε

να τον αρραβωνιάστε (δισ)

να πάρτε νύφ' (τρις) από μακριά

και νύφ' από τα ξένα (δισ)

δε θέλω νύφ' (τρις) από μακριά

δε θέλω από τα ξένα (δισ)

μον' θέλω τη (τρις) τη γειτόνισσα

την καλλιομαυρομάτα (δισ)

Αξιοσημειώτες είναι οι ρυθμικές κινήσεις των Λαζαρινών στο κάθε τραγούδι. Το φιλοδώρημα, το θύμιζαν στις κυράδες με τους στίχους που προαναφέρθηκαν και που ήταν κυρίως αυγά, ξηροί καρποί και η δραχμούλα. Μετά τη λήξη της εκδήλωσης, οι Λαζαρίνες μοίραζαν τους ξηρούς καρπούς και τις δραχμούλες, ενώ τα αυγά τα πήγαιναν στους δασκάλους για το Πάσχα.

Λιτανείες¹⁸

Ορισμένες εποχές του χρόνου, επικρατούσε ανομβρία, επιζήμια για τα χωράφια. Γι' αυτό ο παπάς του χωριού έκανε παρακλήσεις για να βρέξει, τις λεγόμενες «λιτανείες». Οι λιτανείες γίνονταν στη Μαρκόβρυση και στην Αγία Παρασκευή. Την εποχή όμως της άνοιξης, όταν υπήρχε ανομβρία, εκτός από τις λιτανείες του παπά, γινόταν και μια άλλη τελετουργία.

Όλες οι κοπέλες, συγκεντρώνονταν στην πλατεία του χωριού. Δύο από αυτές κρατούσαν μία στάμνα στολισμένη με λουλούδια, ενώ οι υπόλοιπες πιάνονταν χέρι

¹⁸ Το έθιμο αυτό έχει καταγραφεί από τον Παύλο Ράπτη στο βιβλίο «Νεοχωρούδα – ήθη και έθιμα του χωριού».

με χέρι, δεξιά κι αριστερά. Έτσι περνούσαν από σπίτι σε σπίτι τραγουδώντας. Όταν έφταναν έξω από την πόρτα, άφηναν τη στάμνα κάτω και χόρευαν γύρω της. Η νοικοκυρά τις ράντιζε με νερό και με μία σίτα κοσκίνιζε λίγο αλεύρι στη στάμνα. Αφού περνούσαν απ' όλα τα σπίτια, ανέβαιναν στη «τούμπα» και πάλι τραγουδώντας.

Το πρώτο τραγούδι που έλεγαν καθώς γύριζαν στους δρόμους, ήταν το εξής :

- 1) Του προφήτ' Ηλία η μάνα,
    με τ' ασκί νερό ποτίζει.
    Με τ' ασκί νερό ποτίζει,
    τη περιοχή δροσίζει.
    Τη περιοχή δροσίζει,
    τη Βαρδαροπεριοχή.

Το δεύτερο τραγούδι που έλεγαν και χόρευαν γύρω από τη στάμνα ήταν:

- 2) Πέταξε μια πεταλούδα,
    πέταξε στον ουρανό.
    Το Θεό παρακαλούσε:
    Βρέξε βρέξε μας Θεέ μου
    για να γίνουν τα σιτάρια,
    τα σιτάρια, τα κριθάρια.
    Να θερίζουν θεριστάδες,
    να γεμίζουν τα χαμπάρια.

Φθάνοντας οι κοπέλες στη «τούμπα», μούσκεμα βρεγμένες από το ράντισμα, αφού έκαναν ακόμη ένα χορό, κατρακυλούσαν τη στάμνα στη ρεματιά. Τα φιλοδωρήματα που συγκέντρωναν από τα σπίτια, τα διέθεταν στην εκκλησία.

Χαραμίες^{19, 20}

Πολύ παλιό έθιμο, που εδώ και πολλά χρόνια το αναβίωσε στη Νεοχωρούδα ο πολιτιστικός σύλλογος. Την παραμονή της Πρωτομαγιάς, όταν νύχτωνε για τα καλά, ομάδες αγοριών του χωριού, εφοδιασμένες με κουδούνια βαριά περιφέρονταν στους δρόμους δημιουργώντας πανδαιμόνιο. Έτσι, δήλωναν τη παρουσία τους και ταυτόχρονα έθεταν σε ενέργεια το σχέδιο τους, που στόχευε στη συγκέντρωση (διακλοπή) πουρναριών- κύρια καύσιμη ύλη στα παλιά χρόνια- σωρούς, σωρούς στοιβαγμένη σ' όλες σχεδόν τις ξέφραγες αυλές των σπιτιών, απαραίτητη όμως (η ύλη) για την ολοκλήρωση της εκδήλωσης και την έκφραση του μηνύματός της.

Αυτονόητο είναι πως η επιχείρηση είχε τις δυσκολίες της, αφού οι δαιμονισμένοι ήχοι των κουδουνιών πρόδιδαν την παρουσία τους και τα υποψήφια θύματα, τα σπιτικά, λάμβαναν τα μέτρα τους. Γι' αυτό, τη στιγμή που ήταν να γίνει η εφόρμηση, τα κουδούνια σιγούσαν τελείως ή ηχούσαν μανιωδώς και η ζημιά γινόταν, σε μακρινή απόσταση, από τους σιωπηλούς προπομπούς.

Με την ολοκλήρωση της επιχείρησης κατέληγαν, συνήθως, στον ιστορικό λόφο (τούμπα) του χωριού, που δεσπόζει στον απέραντο κάμπο, δυτικά της Θεσσαλονίκης, ή σε περίοπτα, γυμνά σημεία του ορεινού όγκου, όπου μετέφεραν αγκαλιές, αγκαλιές τα κλεμμένα πουρνάρια, άναβαν δυνατή φωτιά, ώστε η είδηση να έφτανε ως τα πιο μακρινά σημεία της περιοχής και όλοι μαζί γύρω, γύρω, σε έκσταση και με κινήσεις αυτοσχέδιες και φωνές στεντόρειες έστελναν το μήνυμά τους : «φύγετε σαύρες, φίδια, κακές αράχνες, σκορπιοί, γιατί έρχεται ο Προφήτης Ιερεμίας και γλυτωμό δεν έχετε από την κλιμιά».²¹

Με το ξόρκι αυτό πίστευαν πως τα επικίνδυνα ερπετά θα εγκατέλειπαν την περιοχή τους και έτσι θα απέφευγαν τους κινδύνους, που στους θερινούς μήνες με τις μεγάλες ζέστες, αφθονούσαν στις υπαίθριες ασχολίες τους.

---

¹⁹ Έθιμο που έχει καταγράψει ο κ. Χρήστος Παρασκευάς και συμπίπτει με τις μαρτυρίες των κατοίκων του χωριού.

²⁰ Α) χαραμής = ο ληστής (ετυμ. < τουρκ. harami), λεξικό εγκυκλοπαίδεια Πάπυρος Λάρουσ Μπριτάνικα τόμος 6^{ος}

Β)1^η Μαΐου, μνήμη του προφήτη Ιερεμία : ίσως παραφθορά του ονόματος Ιερεμία.

²¹ Κλιμιά: ξύλινο γεωργικό εργαλείο, σχήματος καδρονιού, μήκους 2 μέτρα περίπου, αιχμηρό στη μια του άκρη. Τα χρησιμοποιούσαν στήνοντάς τα στα πλαϊνά του κάρου, όταν φόρτωναν τα δεμάτια και τα μεταφέρονε από το χωράφι για αλωνισμό στο αλώνι.

ΠΕΡΙΣΤΑΤΙΚΑ ΕΘΙΜΑ

Θάνατος²²

Η τελετή του θανάτου δεν είχε ιδιαίτερες συνήθειες. Το βράδυ το ξενυχτούσαν και οι πιο ηλικιωμένες γυναίκες μοιρολογούσαν το νεκρό εκθειάζοντας τις αρετές του.

Το κωμικό σε αυτές τις τραγικές στιγμές, ήταν ότι μαζί με τους συγγενείς του νεκρού, υπέφεραν και οι γάτες. Πίστευαν ότι εκείνες τις στιγμές, δεν έπρεπε να πηδήξει πάνω από το νεκρό γάτα, γιατί θα βρυκολιάκιαζε ο νεκρός. Γι' αυτό, έκλειναν τις γάτες στο χαμπάρι- αποθήκη, επειδή δεν ήταν σίγουροι ότι δεν θα έμπαιναν στο σπίτι. Έτσι και οι γάτες χωρίς να το καταλαβαίνουν, θρηνούσαν το νεκρό.

Γάμος – έθιμα γάμου²³

Προξενιά

Όταν κάποιος νέος αγαπούσε μια κοπέλα του χωριού, έστελνε σαν προξενητή, κάποιο συγγενικό του πρόσωπο περασμένης ηλικίας, για να γνωρίσει την οικογένεια της κοπέλας. Αν φαινόταν κάποιο ενδιαφέρον για την πρόταση, έλεγαν στον προξενητή, να ξαναέρθει μια άλλη φορά.

Η οικογένεια της κοπέλας μετά απ' αυτό είχε κάτι ανάλογο με οικογενειακό συμβούλιο. Έτσι όταν ο προξενητής ερχόταν για δεύτερη φορά, άφηναν να εννοηθεί ότι ενδιαφερόντουσαν για τον νέο. Καλούσαν όμως τον προξενητή και για τρίτη φορά, για να μη φανεί στον κόσμο, ότι το προξενιό έγινε πολύ πρόχειρα. Στην περίπτωση όμως που ο νέος δεν άρεζε την οικογένεια, διέδιδαν στο χωριό το γεγονός του προξενιού, μήπως ενδιαφερόταν κάποιος καλύτερος νέος. Λίγες μέρες μετά τη

---

²² Κι αυτό ένα έθιμο που καταγράφηκε από τον Παύλο Ράπτη στο βιβλίο «Νεοχωρούδα – ήθη και έθιμα του χωριού» .

²³ Όλα τα έθιμα του γάμου που θα αναφερθούν έχουν καταγραφεί από τον Παύλο Ράπτη στο βιβλίο «Νεοχωρούδα: Ιστορία – ήθη και έθιμα του χωριού».

δεύτερη επίσκεψη του προξενητή, ερχόταν για τρίτη και τελευταία φορά στο σπίτι της νέας. Τότε πλέον όλοι ήταν σύμφωνοι, για να δοθεί ο λόγος μεταξύ των νέων. Ο προξενητής σαν δείγμα συμφωνίας, έδινε στη κοπέλα ένα χρυσό νόμισμα και η κοπέλα του ανταπέδιδε μια υφαντή κεντημένη πετσέτα αφού φιλούσε το χέρι του. Αυτή η διαδικασία της τελετής, λεγόταν «σημάδι». Την ώρα αυτή επίσης, συμφωνούσαν και για τη μέρα των αρραβώνων.

Οι αρραβώνες γινόντουσαν Σαββατόβραδο ή την παραμονή κάποιας μεγάλης γιορτής. Δεν έλειπαν βέβαια κατά καιρούς και οι εκούσιες απαγωγές. Αν παρά την άρνηση των γονιών, ο νέος ενδιαφερόταν για κάποια κοπέλα, έφθανε στο σημείο να την κλέψει και να παντρευτούν κρυφά.

Αρραβώνες

Την ημέρα των αρραβώνων, στο σπίτι του γαμπρού αλλά και στο σπίτι της νύφης, γινόταν μεγάλο γλέντι. Στο σπίτι του γαμπρού, το γλέντι γινόταν μεταξύ των συγγενικών και γνωστών προσώπων του γαμπρού. Στο σπίτι της νύφης, εκτός από τους φίλους και συγγενείς της οικογένειας, υπήρχαν και τρεις ή πέντε αντιπρόσωποι του γαμπρού. Αρχηγός της αντιπροσωπείας αυτής ήταν ο προξενητής και ακολουθούσαν δύο ή τέσσερις συγγενείς του γαμπρού.

Η ακολουθία αυτή, έφερνε το δαχτυλίδι των αρραβώνων, μαζί με δώρα για τα μέλη της οικογένειας. Το γλέντι κρατούσε ως τα ξημερώματα, οπότε η αντιπροσωπεία γύριζε πίσω στο σπίτι του γαμπρού.

Η γιορτή του γάμου

Είναι σημαντικό να ειπωθεί ότι πριν τη γιορτή του γάμου υπήρχαν πολλά ακόμη έθιμα τα οποία θα αναφερθούν μόνο επιγραμματικά λόγω μεγάλης έκτασης του κεφαλαίου. Αυτά ήταν το «λουλούδι», το «χειροφίλημα πεθερών», η «αυστηρή απαγόρευση», ο «χαλβάς», η «λαμπάδα», τα «κεράσια», τα «παπούτσια» και τα «Χριστούγεννα».

Η γιορτή του γάμου ξεκινούσε με την «αναγγελία των γάμων». Αφού καθοριζόταν η ημερομηνία των γάμων, ο πεθερός έπρεπε να κάνει την επίσημη αναγγελία στη νύφη. Την προηγούμενη Κυριακή του γάμου, βράδυ, ο πεθερός με ένα μπουκάλι ούζο και ένα πιάτο με κουφέτα, στραγάλια και σταφίδες, πήγαινε στο σπίτι της νύφης και έλεγε ότι την επόμενη εβδομάδα, θα άρχιζε η γιορτή του γάμου. Το ίδιο βράδυ, ο γαμπρός με ούζο και κουφέτα, ανάγγελλε στο κουμπάρο την αρχή της γιορτής.

Δευτέρα:

Η γιορτή του γάμου, ξεκινούσε το απόγευμα της Δευτέρας. Η οικογένεια του γαμπρού, προσκαλούσε τους συγγενείς να παραβρεθούν στη τελετή του προζυμιού. Το «πιάσιμο» του προζυμιού, γινόταν από μία νέα κοπέλα, συγγενή του γαμπρού, πρωτότοκη, ανύπαντρη, οι γονείς της έπρεπε να ζούνε και να μην είναι δευτεροπαντρεμένοι και όλα της τα αδέρφια να βρίσκονται στη ζωή. Η κοπέλα αυτή καθόταν στη μέση του σαλονιού και κοσκίνιζε το αλεύρι. Πρόσεχε μάλιστα να μην ακούγεται το χτύπημα των χεριών στο κόσκινο, για να είναι το νέο ζευγάρι αγαπημένο, δίχως κανγάδες και ξυλοδαρμούς. Όταν η κοπέλα άρχιζε να ζυμώνει το προζύμι στη σκάφη, η μητέρα του γαμπρού, έριχνε κέρματα και κουφέτα, ενώ συγχρόνως έδινε ευχές για να είναι η ζωή του ζευγαριού ευτυχισμένη και πλούσια. Οι γύρω κοπέλες τραγουδούσαν τρία καθιστικά τραγούδια του γάμου.

Το ένα από αυτά έλεγε:

Σ' αυτό το σπίτι το μαρμαρένιο,
το μαρμαρένιο το ψηλό,
κάθονται μέσα τρεις αδελφούλες,
τρεις αδελφούλες, τρεις κοπελιές.
Ποια είν' εκείνη που κατεβαίνει,
στ' άσπρα ντυμένη απ' το βουνό,
μην είν' εκείνη που αγαπούσα
και λαχταρούσα να την ιδώ!

Το άλλο τραγούδι λεγόταν «Μάνα μου, τι μου έκανες»²⁴ και οι στίχοι του τραγουδιού είναι οι παρακάτω:

---

²⁴ Το τραγούδι αυτό είναι από τις χειρόγραφες καταγραφές του κ. Χρήστου Παρασκευά.

Μάνα μου, τι μου έκανες
να περπατώ να καίγομαι
για μια ψηλή για μια λιγνή
για μια καλή γειτόνισσα
τρεις χρόνους δεν κοινώνησα
και άλλους τρεις δεν κοινωνώ
γι' αυτά τα μάτια π' αγαπώ.

Κάντε με βρύσες να χαρώ
να 'ρθουν κορίτσια για νερό
να 'ρθει κι εκείνη π' αγαπώ
νερό να μην της δώσετε
κρασί να την ποτίσετε
και να την ερωτήσετε
κόρη μου, ποιόνα αγαπάς
και ποιον θα πάρεις γι' άντρα σου;
Ο Γιώργος έχει τα φλουριά
κι ο Γιάννης έχει λεβεντιά,
φωτιά να κάψει τα φλουριά,
εγώ θα πάρω λεβεντιά.

Το τρίτο τραγούδι το τραγουδούσαν μόλις τελείωνε η διαδικασία του προζυμιού, σκεπαζόταν με το μεσάλι και έμενε στη θέση που ζυμώθηκε. Οι κοπέλες έστηναν κυκλικό χορό (χωρίς αρχή και τέλος) γύρω από τη σκάφη με το προζύμι, στο ρυθμό του τραγουδιού. Το τραγούδι ονομαζόταν «Σ' αυτό το σπίτι το ψηλό»²⁵ κι έλεγε:

Σ' αυτό το σπίτι το ψηλό, Ελένη αμάν
καθο- κάθονταν τρεις κοπέλες (δισ)
Η μια κεντάει τον ουρανό, Ελένη αμάν
κι η α- κι η άλλη το φεγγάρι (δισ)
Η τρίτη η μικρότερη, Ελένη αμάν
κεντάει, κεντάει το μαξιλάρι (δισ)

---

²⁵ Και αυτό το τραγούδι είναι από τις χειρόγραφες καταγραφές του κ. Χρήστου Παρασκευά

Να κοιμηθεί ο βασιλιάς, Ελένη αμάν
να του, να του περάσει η ζάλη (δισ)
Η ζάλη τον επέρασε, Ελένη αμάν
και βγήκε, και βγήκε για σεργιάνι (δισ).

Από το παραπάνω τραγούδι όπως φαίνεται λείπει η αλληλουχία. Τρεις κοπέλες, η κάθε μία με το εργόχειρό της και το θέμα της. Επαναλαμβάνεται το όνομα Ελένη χωρίς καν να διευκρινίζεται η παρουσία της. Ο βασιλιάς, μάλλον είναι ο λεγόμενος.

Στο τέλος της Δευτέρας, της πρώτης μέρας της γιορτής του γάμου, η κοπέλα που είχε ετοιμάσει το προζύμι έστηνε πρώτη τον χορό γύρω από αυτό και τραγουδούσαν ένα τραγούδι για τη νύφη:

Τρέχα τρέχα κοπελιά,
να διαβούμ' τη ρεματιά,
για να πάμε στο χωριό,
στο χωριό μ' το τρις καλό.
Δυο μεριές ο ήλιος φέγγει
και με τέσσερα φεγγάρια.
Δυο φορές σπαρτά θερίζουν,
τρεις φορές τρυγούν τ' αμπέλια.
Τρέχα τρέχα κοπελιά,
να διαβούμ' τη ρεματιά,
για να πάμε στο χωριό,
στο χωριό μ' το τρις καλό.

Με το προζύμι ζύμωναν το ψωμί που θα χρειαζόταν για όλη τη διάρκεια του γάμου, ως την άλλη Τετάρτη.

Τρίτη- Τετάρτη:

Τις ημέρες αυτές, τα συγγενικά πρόσωπα της νύφης και του γαμπρού, ασχολούνταν με τις προετοιμασίες του γάμου, τραγουδώντας γαμήλια τραγούδια.

Πέμπτη:

Αυτή τη μέρα, δύο νέες ζύμωναν το ψωμί, ενώ άλλες κοπέλες ετοίμαζαν το φούρνο. Εδώ γίνονταν και διάφορα πειράγματα. Έλεγαν λοιπόν στις κοπέλες με τα

κόκκινα μάγουλα από τη φωτιά: «που είν' ο νέος να σε κλέψει» και άλλα παρόμοια. Επίσης την ημέρα αυτή ετοιμάζονταν και τα σουσαμοκούλουρα.

Παρασκευή:

Το πρωί της Παρασκευής οι γυναίκες αράδιαζαν τα προικιά σ' όλα τα δωμάτια του σπιτιού της νύφης. Επίσης γέμιζαν το υφαντό στρώμα με βαμβάκι οι πλουσιότερες και με σανό οι φτωχότερες. Μετά το μεσημέρι, περνούσαν από το σπίτι της νύφης όλες οι γυναίκες του χωριού και θαύμαζαν τα προικιά της νύφης που είχε ετοιμάσει στην ελεύθερη ζωή της. Στο έτοιμο πλέον υφαντό στρώμα, είχαν το έθιμο να κυλούν πρώτα ένα μικρό αγόρι κι έπειτα ένα μικρό κορίτσι. Αυτό έδειχνε την επιθυμία, το πρώτο παιδί που θα γεννιόταν να ήταν αγόρι και το δεύτερο κορίτσι. Τέλος έριχναν στα προικιά νομίσματα και κουφέτα, λέγοντας γαμήλιες ευχές. Αφού περνούσαν όλες οι γυναίκες του χωριού, μάζευαν τα μικρότερα ρούχα από τα προικιά και τα τοποθετούσαν στο «σεντούκι» ή «μπαούλο». Και εκεί πάλι έριχναν νομίσματα και κουφέτα.

Στο σπίτι του γαμπρού, το βράδυ της ίδιας ημέρας, ήταν συγκεντρωμένοι οι κοντινότεροι συγγενείς. Εκεί στόλιζαν το χορευτικό φλάμπουρο ή σημαία. Στη κορυφή έβαζαν ένα κατακόκκινο μήλο και γύρω-γύρω σχημάτιζαν ένα μεγάλο μπουκέτο από λουλούδια. Το «χοροφλάμπουρο» ήταν σημαία από κόκκινο πανί και στη μέση είχε άσπρο σταυρό. Το μήλο συμβόλιζε την ομορφιά, τα λουλούδια τη χαρά, το κόκκινο πανί κόρη αγνή και ο σταυρός, ήταν το σύμβολο της Χριστιανοσύνης.

Αργότερα μετά την απελευθέρωση από τους Τούρκους, το κόκκινο πανί του «χοροφλάμπουρου» για να μη θυμίζει Τουρκική σημαία, αντικαταστάθηκε από την Ελληνική σημαία.

Αφού στόλιζαν το «χοροφλάμπουρο» έβγαιναν έξω και με μακρόσυρτη φωνή φώναζαν τρεις φορές «όϊϊ...χο-χο» για ν' ακουστεί σ' όλο το χωριό. μετά άρχιζε ο χορός. Το πρώτο τραγούδι που ακουγόταν έλεγε:

Το βράδυ κοπέλα μου

θα 'ρθω να σε κλέψω

ναι να σε κλέψω.

Δεν μπορείς παλικάρι μ'

δεν μπορείς να με κλέψεις

γιατί με ζώνουν τ' αδέρφια μου

τ' αδέρφια μ' σαν τα λιοντάρια.
Τ' αδέρφια σου θα τα μεθύσω,
με παλιό κρασί
κι εγώ θα 'ρθω να σε κλέψω,
ναι ναι θα σε κλέψω.
Δεν μπορείς να με κλέψεις,
γιατ' έχω μάνα και πατέρα
που ύπνος δεν τους πιάνει.
Στη μάνα σου θα φέρω μπόλικο
μπόλικο μαλλί,
να κλώθει και να πλέκει
και να ξεχαστεί.
Θα φέρω στον πατέρα σου
τσιγάρα για να στρίβει,
καπνό ένα σακούλι,
καπνό να ζαλιστεί.

Ο πρώτος χορευτής κρατούσε και το «χοροφλάμπουρο». Έτσι συνεχιζόταν το γλέντι με φαγοπότι και χορό ως τα ξημερώματα. Στη διάρκεια του γλεντιού, το χοροφλάμπουρο δεν ξανάμπαινε στο σπίτι αλλά το στήριζαν σε σωρό από πουρνάρια. Στο διάστημα που έμενε μόνο το χοροφλάμπουρο, τα μικρά παιδιά καιροφυλακτούσαν να κλέψουν το μήλο που το αντικαθιστούσαν και πάλι.

Στις πρώτες πρωινές ώρες, έβγαιναν και πάλι έξω όπου ξαναφώναζαν τρεις φορές το καθιερωμένο «όϊϊ...χο-χο». Αφού τέλος θα χόρευαν άλλους τρεις χορούς και πάλι με το χοροφλάμπουρο τελείωνε το γλέντι της Παρασκευής.

Σάββατο:

Το πρωί του Σαββάτου ετοιμάζονταν τα σφαχτάρια στο σπίτι του γαμπρού που ήταν πρόβατα, κατσίκια ή μοσχάρια, ώστε το κρέας να επαρκούσε σ' όλη τη διάρκεια του γάμου. Το απόγευμα έφθαναν τα όργανα, νταούλια και ζουρνάδες. Τα πρώτα τραγούδια που παίζονταν ήταν καθιστικοί σκοποί. Κάτω από τους ήχους των οργάνων, στόλιζαν το «κροντήρι»²⁶ οι νέες του χωριού. Το «κροντήρι» συμβόλιζε το γαμπρό, οι παραστάσεις του την ομορφιά, τα λουλούδια τη χαρά και το κρασί το

---

²⁶ Κροντήρι: ήταν πλήινο σταμνί για κρασί, με χρωματιστές παραστάσεις και είχε δύο στόμια και ένα χερούλι.

θάρρος. Μετά το στόλισμα με λουλούδια, δεν φαίνονταν παρά μόνο τα δύο στόμια και το χερούλι. Το σκεύος αυτό ήταν το επισημότερο και απαραίτητο για την ιεροτελεστία του γάμου.

Στη συνέχεια δύο νέοι πήγαιναν στους κοντινούς συγγενείς του γαμπρού, για το επίσημο προσκλητήριο. Ο ένας κρατούσε το «κροντήρι» με κρασί κι ένα ποτήρι κι ο άλλος είχε ένα πιάτο με κουφέτα, στραγάλια και σταφίδες και ένα μήλο. Στο κάθε σπίτι που θα πήγαιναν, κερνούσαν κρασί από το «κροντήρι», έδιναν κουφέτα και έλεγαν: «Έχετε πολλούς χαιρετισμούς από τον πατέρα και τη μητέρα του γαμπρού και θα χαρούν αν έρθετε στο γάμο». Οι ίδιες ετοιμασίες γίνονταν και στο σπίτι της νύφης που κι εκεί στόλιζαν το «κροντήρι», όχι όμως και «χοροφλάμπουρο».

Στο ίδιο διάστημα, οι συγγενείς, κοπέλες του γαμπρού με τραγούδια πήγαιναν να προσκαλέσουν τα «μπρατίμια» προσφέροντας τους κουλούρες. Κατόπιν η πομπή του γαμπρού με τα όργανα, πήγαιναν στο σπίτι του κουμπάρου όπου έπαιζαν ένα καθιστικό τραγούδι. Στο τέλος, ο νταουλτζής χτυπούσε επιδεικτικά το νταούλι και το απόθετε μπροστά στο κουμπάρο. Ο κουμπάρος και οι υποκούμπαροι, συγγενείς του, έβαζαν επάνω χρήματα. Στη συνέχεια χόρευε ο κουμπάρος, οι υποκούμπαροι και οι στενότεροι συγγενείς του. Η πομπή αφού καθόταν λίγο στο καλοστρωμένο τραπέζι, επέστρεφε και πάλι στο σπίτι του γαμπρού.

Έτσι έφτανε η μεγάλη στιγμή να πάνε στο σπίτι της νύφης. Οι κοπέλες κρατούσαν το νυφικό, το πέπλο και ένα καθρέφτη. Όπως πάντα μπροστά πήγαινε το «κροντήρι» και το «χοροφλάμπουρο», με τη συνοδεία και πάλι των οργάνων. Στη πορεία λεγόταν και το εξής τραγούδι:

Κοπέλα ρούσα και ξανθιά

Κοπέλα ρούσα και ξανθιά,
τράβα τη σκάφη μακριά,
τράβα τη σκάφη μακριά,
για να ποτίσω τ' άλογο.

Πάντα τελείωναν το τραγούδι, με το χαρακτηριστικό μακρόσυρτο: «οϊϊ...χο-χο». Το τραγούδι αυτό αν και πολλές φορές απευθυνόταν σε μελαχρινή νύφη, πάντα έλεγαν τις λέξεις «ρούσα και ξανθιά».

Όταν κόντευαν στο σπίτι, συνέχιζαν το τραγούδι με τους εξής στίχους:

Έβγα, έβγα ρούσα και ξανθιά

ν' απαντήσεις, ν' απαντήσεις τα πεθερικά,
πεθερό και πεθερά, κουνιάδους, συννυφάδες
κουνιάδους, συννυφάδες, γαμπρούς με τις κουνιάδες, υ, υ, υ, υ.

Κυράνω κόρη Κυράνω
Τράβα, Κυράνω το πανί,
Τράβα Κυράνω το πανί
Για να περάσει το παιδί-δισ
Για να σου δώσει το φιλί.

Έβγα, έβγα ρούσα και ξανθιά
Ν' απαντήσεις, ν' απαντήσεις τα πεθερικά
Πεθερό και πεθερά, κουνιάδους, συννυφάδες,
Κουνιάδους, συννυφάδες, γαμπρούς με τις κουνιάδες, υ, υ, υ, υ.

Φτάνοντας στο σπίτι της νύφης, οι συγγενείς του γαμπρού, καθόντουσαν στο έτοιμο στρωμένο τραπέζι ενώ οι κοπέλες με τραγούδια έδιναν τα νυφικά στη νύφη. Σ' αυτό το έθιμο του νυφικού, ο γαμπρός δεν παρευρισκόταν γιατί υπήρχε η απαγόρευση: «Από την προηγούμενη Κυριακή του γάμου, δεν θα ιδωθούν ο γαμπρός με τη νύφη».

Αφού τελείωνε η παράδοση του νυφικών, τα όργανα όπως και στο κουμπάρο, έπαιζαν ένα καθιστικό σκοπό και μάζευαν πάλι χρήματα. Στη συνέχεια η νύφη χόρευε τρεις αντικριστούς χορούς που ο ένας κατέληγε με τους χαρακτηριστικούς κωμικούς στίχους:

Βατραχιά στη ρεματιά,
τραγουδά σαν κοπελιά
και ποντίκι στο χαμπάρι,
χοροπηδά σαν παλικάρι.

Έπειτα οι άλλοι συγγενείς, χόρευαν μερικούς χορούς κι έτσι η πομπή επέστρεφε και πάλι στο σπίτι του γαμπρού. Είχε φτάσει πια η ώρα για το «ξύρισμα» του γαμπρού που άφηνε την ελεύθερη ζωή και έμπαινε στη ζωή των παντρεμένων. Ο πατέρας του γαμπρού αφού ράντιζε με βασιλικό το πρόσωπο του γαμπρού, κυλούσε το ξυράφι συμβολικά τρεις φορές στο πρόσωπό του. Όλα αυτά, γινόντουσαν με τη συνοδεία των οργάνων.

Στο σπίτι της νύφης, έλουζαν τη νύφη με την ίδια συμβολική σημασία. Σ' αυτά τα δύο έθιμα, τα μάτια των παρευρισκόμενων δάκρυζαν από συγκίνηση, για την αλλαγή της ζωής των δύο νέων. Αν η νύφη ή ο γαμπρός είχαν ανύπαντρα αδέρφια, γεννημένα στην ίδια περίοδο του φεγγαριού με αυτούς, μετά το ξύρισμα ή το λούσιμο και ως τη στέψη, απαγορευόταν σε αυτά να ιδωθούν με το γαμπρό ή τη νύφη. Έτσι συμβολικά κλείδωναν στις ζώνες τους από μία κλειδαριά και τα κλειδιά τα κρατούσαν αντίθετα ο γαμπρός ή η νύφη των αδελφών και αντίστροφα.

Από την ώρα του ξυρίσματος ως τη στέψη, ο γαμπρός δεν έμενε ποτέ μόνος. Συνοδευόταν πάντα από τα «μπρατίμια» του γιατί όπως έλεγε η παράδοση, στο σημείο αυτό χτυπούσαν οι δαίμονες. Υπήρχε μάλιστα και η εξής δοξασία: «Κάποιος γαμπρός, μετά το ξύρισμα του προσώπου, έμεινε μόνος στο δωμάτιό του. Το πρωί λοιπόν τον βρήκαν πνιγμένο από τους κακούς δαίμονες». Μετά το ξύρισμα πήγαιναν για δεύτερη φορά στο σπίτι του κουμπάρου. Ήταν η επίσημη ειδοποίηση ότι σε λίγες ώρες θα πήγαιναν να τον πάρουν. Η ειδοποίηση αυτή γινόταν με προσφορά κουλούρας.

Στη συνέχεια ο πατέρας του γαμπρού, με δύο ή τέσσερα άλλα άτομα που μεταξύ τους βρισκόταν και ο προξενητής πήγαιναν να δειπνήσουν στο σπίτι της νύφης, μαζί με τα συμπεθέρια. Μαζί τους είχαν μία κουλούρα και ένα ψητό. Ο γαμπρός με τα «μπρατίμια» του, ακολουθούσε, δεν έμπαινε όμως στο σπίτι, γιατί δεν έπρεπε να δει τη νύφη. Οι συγγενείς της νύφης περιποιούνταν το γαμπρό, με διάφορα πειράγματα όμως. Έτσι αντί ούζο και μεζέδες, πρόσφεραν νερό και βελανίδια. Τέλος όμως, τους σέρβιραν τους πραγματικούς μεζέδες και ποτό.

Μετά από την επίσκεψη αυτή, ο γαμπρός, τα «μπρατίμια» και οι συγγενείς του με τα όργανα, γύριζαν στο σπίτι του. Ο πεθερός θα έμενε στο σπίτι της νύφης. Η πομπή του γαμπρού με τα όργανα, πήγαιναν να πάρουν τον κουμπάρο που στο μεταξύ είχε συγκεντρώσει τους κοντινούς συγγενείς για υποκουμπάρους. Ο γαμπρός φιλούσε το χέρι του κουμπάρου και της κουμπάρας. Έτσι όλοι μαζί επέστρεφαν και πάλι στο σπίτι του γαμπρού, με ένα ψητό του κουμπάρου.

Εδώ ξεκινούσε το φαγοπότι και ο χορός. Από τη στιγμή αυτή ο κουμπάρος διοικούσε το κάθε τι στο σπίτι του γαμπρού. Όποιος ήθελε να τραγουδήσει, να χορέψει ή να κάνει οτιδήποτε άλλο, έπρεπε να πάρει την άδεια του κουμπάρου. Την ίδια ώρα, στο σπίτι της νύφης, μετά τα κεράσματα, ο πατέρας του γαμπρού έπαιρνε τη βέρα της νύφης και την κουνούσε στις παλάμες του, μαζί με τη βέρα του γαμπρού.

Αυτό γινόταν και στα χέρια του συμπεθέρου και των άλλων συγγενών, λέγοντας πολλές γαμήλιες ευχές.

Το φαγοπότι συνεχιζόταν με παινέματα κυρίως για το κρασί και το ψητό του γαμπρού. Στο σημείο αυτό οι συγγενείς της νύφης, προέτρεπαν τον πατέρα του γαμπρού να πει κάποιο τραγούδι. Αυτός έκανε ότι δεν ήξερε και αρνιόταν. Τον απειλούσαν όμως ότι αν δεν έλεγε τραγούδι θα τον κρεμούσαν με μια τριχιά που είχαν κιόλας σχηματίσει θηλιά. Έτσι τελικά δεχόταν και έλεγε μερικούς στίχους.

Σε προχωρημένη πλέον ώρα, ο πατέρας του γαμπρού με την ακολουθία του, αποφάσιζαν να φύγουν. Η νύφη φιλούσε το χέρι του πεθερού και της ακολουθίας του, δωρίζοντας τους πετσέτες. Τα δώρα τα έβαζαν πάντα στον αριστερό ώμο. Η ακολουθία έφευγε συνοδευόμενη από συγγενείς της νύφης.

Ο προξενητής στεκόταν μπροστά στο κουμπάρο, κουνώντας επιδεικτικά τη πετσέτα, δώρο της νύφης και έπαιρνε συγχαρητήρια για το γάμο που πέτυχε. Το γλέντι συνεχιζόταν με φαγοπότι. Τελευταία, μοίραζαν το φαγητό του κουμπάρου και ακούγονταν πολλά παινέματα για τη νοστιμιά του. Όταν φαινόταν πια ότι ο κόσμος είχε κουραστεί από το γλέντι σέρβιραν και το τελευταίο φαγητό: γλυκό πλάφι.

Ο κουμπάρος που είχε το γενικό πρόσταγμα σε όλα, έδινε το σύνθημα για τη λήξη του γλεντιού. Τα όργανα συνόδευαν το κουμπάρο για το σπίτι του ως τη μέση του δρόμου. Εδώ τελείωνε η κουραστική αλλά ευχάριστη μέρα του Σαββάτου.

Κυριακή:

Μετά την Κυριακάτικη λειτουργία, συγκεντρώνονταν οι καλεσμένοι, στα σπίτια του γαμπρού και της νύφης. Στο σπίτι της νύφης ως τη στιγμή που θα έφτανε ο γαμπρός, συνεχιζόταν το γλέντι απλά με φαγοπότι, τραγούδι και χορό. Την ώρα αυτή επίσης, έντυναν και στόλιζαν την νύφη και το γαμπρό.

Ο πατέρας της νύφης και ο πατέρας του γαμπρού, ζύγιζαν με το καντάρι, τρεις φορές τα ρούχα των νέων που προηγουμένως είχαν θυμιατίσει, χωρίς να βλέπουν το βάρος τους. Στα ρούχα της νύφης έβαζαν ένα ψαλίδι για να κόβει τα εμπόδια και τα κακά πνεύματα που θα συναντούσε στο δρόμο της. Επίσης έβαζαν κι ένα κλειδί, με το οποίο είχαν κλειδώσει την ευτυχία στη καρδιά της. Χαρακτηριστικό στο νυφικό φόρεμα, ήταν η ασημένια τρέσα που κρεμόταν από το στεφάνι του πέπλου ως κάτω στα πόδια.

Στο μεταξύ ώσπου θα συγκεντρωνόντουσαν οι καλεσμένοι του γαμπρού, ο χορός συνεχιζόταν και ο πρώτος χορευτής κρατούσε πάντα στο χέρι του, το

«χοροφλάμπουρο». Προτού το μεσημέρι η πομπή του γαμπρού ξεκινούσε για να πάρει το κουμπάρο από το σπίτι του. Τα όργανα έπαιζαν παρακαλετούς σκοπούς έξω από το σπίτι, για να βγει ο κουμπάρος. Μετά από μία εκούσια αργοπορία, φαινόταν ο κουμπάρος και ο γαμπρός του φιλούσε το χέρι. Σε όλο το δρόμο της επιστροφής για το σπίτι του γαμπρού, οι νέοι και οι νέες χόρευαν μπροστά από το κουμπάρο. Στο σπίτι τους περίμεναν έτοιμα τα τραπέζια και κάθονταν να φάνε.

Μετά το φαγητό, η πομπή ξεκινούσε για το σπίτι της νύφης. Ο κουμπάρος καβάλα σ' ένα άλογο, πήγαινε μπροστά κρατώντας και το «χοροφλάμπουρο» που το αναλάμβανε από αυτή τη στιγμή. Ο γαμπρός και τα μπρατίμια, ακολουθούσαν και αυτοί σε άλογα. Το υπόλοιπο πλήθος, ακολουθούσε με τα πόδια. Οι νέοι κρατούσαν στα χέρια τους από ένα μπουκάλι κρασί που είχε σαν πώμα ένα κεφάλι πράσο. Αν η νύφη ήταν από άλλο χωριό, οι νέοι καβάλα σε άλογα που στη σέλα τους είχαν ένα κεντημένο κιλίμι, έτρεχαν επιδεικτικά ως το χωριό της νύφης.

Οι άνδρες στο πέτο είχαν από ένα λουλούδι, ενώ οι γυναίκες στο αυτί. Τα λουλούδια αυτά ήταν επιχρυσωμένα με «βαράκι» που ξεκολλούσε σαν λεπτό φύλλο χρυσού. Όταν κόντευαν να φτάσουν στο σπίτι της νύφης, έρχονταν να τους προϋπαντήσουν τρία παλικάρια που κρατούσαν το «κροντήρι» της νύφης και ένα πιάτο με κουφέτα. Επίσης τρεις κοπέλες έφερναν λουλούδια για το κουμπάρο, το γαμπρό και τα μπρατίμια.

Ο γαμπρός φεύγοντας από το σπίτι του, είχε στις τσέπες του τρία μήλα. Το ένα το έριχνε πίσω του, καθώς ξεκινούσε από το σπίτι του, ενώ οι συγγενείς του προσπαθούσαν να τον κάνουν να γυρίσει και να δει το σπίτι του. Έτσι πίστευαν, ότι τα παιδιά που θα γεννιόντουσαν θα του έμοιαζαν. Το δεύτερο μήλο, ο γαμπρός το πετούσε στη νύφη που περίμενε στο μπαλκόνι ή στη πόρτα του σπιτιού της. Τότε, η νύφη έριχνε σταυρωτά τρεις φορές σιτάρι ή ρύζι μέσα από ένα κόσκινο και ξαναέμπαινε στο σπίτι.

Στην αυλή της νύφης, υπήρχε στρωμένο τραπέζι όπου καθόταν ο κουμπάρος και οι υποκούμπαροι. Ο γαμπρός με τα μπρατίμια στέκονταν όρθιοι δίπλα στο τραπέζι. Η νύφη έβγαινε έξω, συνοδευόμενη από δύο παντρεμένες γυναίκες που κρατούσαν ένα πιάτο με κρασί και ένα μήλο. Η νύφη έκανε τρεις μετάνοιες στο τραπέζι του κουμπάρου και κατόπιν τρεις μετάνοιες στον ίδιο το κουμπάρο. Φιλούσε το χέρι του και αυτός της καρφίτωνε ένα χρυσό νόμισμα στο στήθος. Το χειροφίλημα γινόταν και σε όλους τους υποκουμπάρους. Στο μήλο που ήταν επάνω στο τραπέζι, κάρφωνε νομίσματα η πομπή του γαμπρού. Αφού έφευγε η νύφη από το

τραπέζι του κουμπάρου, μοίραζε δώρα στους καλεσμένους της που χόρευαν και έπαιρνε φιλοδωρήματα.

Στο μεταξύ μέσα στο σπίτι, «φίλευαν» το γαμπρό και τα μπρατίμια. Ο γαμπρός έσπαζε από τη φέτα του ψωμιού μια μεγάλη μπουκιά, δάγκωνε λίγο και την υπόλοιπη την άφηνε στο τραπέζι. Το ίδιο έκανε και με ένα κομμάτι κρέας. Η νύφη αργότερα ήταν υποχρεωμένη να φάει τη μπουκιά και το κρέας του γαμπρού. Μέσα στο σπίτι, κοπέλες τραγουδούσαν στο γαμπρό και στα μπρατίμια, τραγούδια που λεγόταν «Λάζαροι». Την ώρα αυτή γινόταν και το «δέσιμο» του γαμπρού. Έδεναν δηλαδή οι κοπέλες στο λαιμό του γαμπρού ένα κασκόλ ή μία γραβάτα. Μετά τους «Λαζάρους», ο γαμπρός και τα μπρατίμια, έδιναν φιλοδώρημα σε κάθε μία κοπέλα.

Μετά από αυτό, ο γαμπρός πήγαινε στην αυλή και καθόταν με το κουμπάρο, ενώ η νύφη έτρωγε το ψωμί και το κρέας του γαμπρού. Στο σημείο αυτό, ο χορός σταματούσε, τα όργανα έπαιζαν καθιστικούς σκοπούς και οι συγγενείς της νύφης φόρτωναν τα προικιά. Ως ένα διάστημα, τα προικιά φορτώνονταν σε άλογο, ενώ αργότερα σε άμαξα. Και στις δύο εποχές, τα άλογα ήταν στολισμένα με άσπρα μανδήλια. Στην άμαξα πρώτα τοποθετούσαν το σεντούκι και τα λεπτά προικιά της νύφης. Επάνω άφηναν το στρώμα, τις κουβέρτες και τα χαλιά αφού πρώτα τα έδειχναν στον κόσμο. Έτσι η άμαξα με ακολουθία από συγγενείς της νύφης, πήγαινε στο σπίτι του γαμπρού.

Ο πεθερός έβγαινε να τους καλοδεχτεί και γινόταν το παζάρεμα των προικιών, μεταξύ πεθερού και ακολουθίας. Ο πεθερός έδινε κάποιο φιλοδώρημα στην ακολουθία και ξεφόρτωναν την άμαξα. Στο διάστημα της μεταφοράς των προικιών, τα όργανα έμεναν στο σπίτι της νύφης. Έπαιζαν τραγούδια που χόρευαν ο γαμπρός με το κουμπάρο και μαζί τους και οι υποκούμπαροι. Την ώρα αυτή ακούγονταν και κάποια κουτσομπολιά για το γαμπρό ή το κουμπάρο που τύχαινε να μη ξέρει να χορεύει.

Στη συνέχεια τα όργανα έπαιζαν ένα παρακαλετό σκοπό, για να βγει η νύφη και να φύγουν για τη στέψη. Σε λίγο έβγαινε η νύφη, αποχαιρετούσε το σπίτι με τρεις μετάνοιες και έκανε επίσης μετάνοιες στο πατέρα και στη μητέρα της. Η στιγμή αυτή ήταν τόσο συγκινητική που τα μάτια όλων των παρευρισκομένων δάκρυζαν. Η νύφη και πάλι με ένα κόσκινο, έριχνε σταυρωτά ρύζι ή σιτάρι. Τέλος έκανε το σταυρό της αργά-αργά και ο πατέρας της, την ανέβαζε στο άσπρο άλογο που περίμενε.

Στο διάστημα αυτό, ο κουμπάρος έπρεπε να βρει το «χοροφλάμπουρο» που είχαν κρύψει τα παιδιά. Έταζε λοιπόν φιλοδωρήματα σε όποιον του το έβρισκε.

Πολλές φορές κάποιος μικρός ανέβαινε με το «χοροφλάμπουρο» στη στέγη του σπιτιού και ζητούσε φιλοδώρημα. Την περίπτωση αυτή, εκμεταλλευόταν πολλές φορές και κάποιος πονηρός κτίστης. Φώναζε λοιπόν στο παιδί, ότι δήθεν πήγαιναν να το πιάσουν κι έτσι εξασφάλιζε δουλειά, από τα κεραμίδια της στέγης.

Όταν πια η πομπή ήταν έτοιμη, ξεκινούσε για το σπίτι του γαμπρού. Η μητέρα της νύφης, έριχνε κρασί μαύρο μπροστά στη νύφη και κουφέτα, ο δε γαμπρός πετούσε πίσω του το τρίτο μήλο που είχε. Μπροστά πήγαινε ο κουμπάρος, στη συνέχεια ο γαμπρός και τέλος η νύφη με δύο αδέρφια ή ξαδέλφια της, δεξιά κι αριστερά. Η πομπή πήγαινε στο σπίτι του γαμπρού, την εποχή που ο κουμπάρος, η νύφη και ο γαμπρός, ήταν επάνω σε άλογα. Αργότερα όταν καταργήθηκαν τα άλογα γύρω στα 1900 περίπου, η πομπή πήγαινε κατ' ευθείαν στην εκκλησία. Στη διαδρομή για το σπίτι του γαμπρού, η νύφη χαιρετούσε με μετάνοιες πάνω από το άλογο, τον κόσμο που την καμάρωνε.

Στο πρώτο σταυροδρόμι που συναντούσαν σταματούσε η πομπή. Η νύφη έκανε το σταυρό της και έδενε σταυρωτά στο στήθος της μία άσπρη κορδέλα. Αυτό σήμαινε, ότι έχοντας την χριστιανική πίστη δε φοβόταν τα κακά πνεύματα. Φτάνοντας στο σπίτι του γαμπρού ο πατέρας του, καλωσόριζε τη νύφη και τη κατέβαζε σε μια ψάθα που είχε στρώσει. Κατόπιν κατέβαιναν ο γαμπρός και ο κουμπάρος από τα άλογα και ξεκινούσαν για την εκκλησία. Η στέψη γινόταν με τη συνηθισμένη και καθιερωμένη θρησκευτική τελετή. Μετά τη στέψη, ο κόσμος χαιρετούσε τους νεόνυμφους. Τελευταίος χαιρετούσε ο κουμπάρος.

Υπήρχε και η εξής συνήθεια σε αυτό το σημείο: τρία ή τέσσερα παλικάρια, σήκωναν στα χέρια το κουμπάρο και τότε ακούγονταν οι φωνές του κόσμου «τάξε κουμπάρε». Έτσι ο κουμπάρος έταζε το τραπέζι της Τρίτης στους νεόνυμφους και στους πιο κοντινούς συγγενείς. Αν και έταζε όμως, δεν απέφευγε και μερικές τσιμπιές από τον γύρω κόσμο.

Πριν ξεκινήσουν από την εκκλησία, ο κουμπάρος κρατούσε με το ένα χέρι το γαμπρό και στο άλλο χέρι είχε το «χοροφλάμπουρο». Η κουμπάρα κρατούσε τη νύφη. Μπροστά χόρευαν οι νέοι, με μπουκάλια γεμάτα κρασί και τα «κροντήρια». Προτού να φτάσει η πομπή στο σπίτι του γαμπρού, πήγαιναν να προϋπαντήσουν τους νεόνυμφους, η μητέρα του γαμπρού με όλες τις στενές συγγενείς του. Όλες είχαν λουλούδι στο αυτί και ανθοδέσμη στα χέρια. Χόρευαν μπροστά στους νεόνυμφους και μια-μια μετά τη πεθερά, χαιρετούσαν και έδιναν τα λουλούδια στη νύφη. Η

πεθερά έδινε στη νύφη και ένα μαντήλι με ξηρούς καρπούς και κουφέτα που σήμαινε καρποφορία και στεκόταν δίπλα στη κουμπάρα.

Οι νεότερες κοπέλες χόρευαν μπροστά. Η πρώτη του χορού, χαιρετούσε κουνώντας το μαντήλι μπροστά στους νεόνυμφους. Έτσι η πομπή έφτανε στην αυλή του σπιτιού του γαμπρού. Στη μέση της αυλής υπήρχε σωρός από πουρναριές. Άναβαν λοιπόν το σωρό και ο κουμπάρος κρατώντας τη νύφη και το γαμπρό, έκαναν τρεις αργούς κύκλους γύρω από τη φωτιά. Τα όργανα συγχρόνως έπαιζαν το τραγούδι που είχε τους εξής στίχους:

Αφήνω γεια στη γειτονιά
Κι όλα τα παλικάρια, μάνα μου γλυκιά,
Κι όλα τα παλικάρια, μάνα μ' έχε γεια.

Αφήνω γεια στις όμορφες
Και γεια στις μαυρομάτες, μάνα μου γλυκιά,
Και γεια στις μαυρομάτες, μάνα μ' έχε γεια.

Μάνα μου τα λουλούδια μου
Συχνά να τα ποτίζεις, μάνα μου γλυκιά,
Συχνά να τα ποτίζεις, μάνα μ' έχε γεια.

Κάθε πρωί με τη δροσιά
Το βράδυ με το δάκρυ, μάνα μου γλυκιά,
Το βράδυ με το δάκρυ, μάνα μ' έχε γεια.

Φεύγω, μανούλα μου, φεύγω,
Δώσε μου την ευχή σου, μάνα μου γλυκιά,
Δώσε μου την ευχή σου, μάνα μ' έχε γεια.

Ο κουμπάρος εδώ άφηνε το «χοροφλάμπουρο» που αυτή τη στιγμή τελείωνε την αποστολή του. Μπροστά στη πόρτα του σπιτιού στέκονταν μικρά παιδιά και η νύφη τους μοίραζε ξηρούς καρπούς και κουφέτα. Το δε μαντήλι με ότι περίσσευε, το έδινε στο πιο συγγενικό αγοράκι. Στη συνέχεια έκανε από τρεις μετάνοιες στο σπίτι, στον πεθερό και στη πεθερά και με κόσκινο έριχνε σταυρωτά ρύζι ή σιτάρι. Αφού τέλος έκανε τρεις φορές το σταυρό της αργά-αργά, ο πεθερός την έβαζε μέσα στο

σπίτι. Ο γαμπρός, που ήταν κρυμμένος πίσω από την πόρτα, χτυπούσε τη νύφη στη πλάτη τρεις φορές που σήμαινε ότι έπρεπε να προσαρμοστεί στο νέο περιβάλλον της. Η πεθερά κερνούσε τους νεόνυμφους, γλυκό του κουταλιού, για να είναι γλυκιά η νέα τους ζωή.

Από τη στιγμή αυτή, τα μπρατίμια ήταν υποχρεωμένα να περιποιούνται όλους τους καλεσμένους. Γίνονταν δε και πειράγματα στους συγγενείς της νύφης. Αντί για μεζέδες σερβίρονταν αγριόχορτα, κολοκύθια και βελανίδια και αντί για ούζο νερό. Τέλος έδιναν και τους πραγματικούς μεζέδες. Μετά το κέρασμα, οι συγγενείς της νύφης, πήγαιναν στο σπίτι της νύφης με τα όργανα, όπου συνέχιζαν το γλέντι. Αργότερα τα μπρατίμια έπαιρναν και πάλι τα όργανα στο σπίτι του γαμπρού. Στο σημείο αυτό, τελείωνε το γλέντι στο σπίτι της νύφης.

Τα μπρατίμια ξαναέφερναν τα μπρατίμια στο σπίτι του γαμπρού. Μαζί του είχε ένα δίσκο με ένα ζευγάρι παπούτσια, κουφέτα και πέντε μήλα ή πορτοκάλια. Τα φρούτα ήταν επιχρυσωμένα με «βαράκι». Στήριζαν ακόμη και τρεις αναμμένες λαμπάδες σταυρωτά. Ο δίσκος αυτός λεγόταν «καλέστρα» και ήταν το επίσημο κάλεσμα στους νεόνυμφους, για το τραπέζι της Τρίτης που θα γινόταν στο σπίτι του κουμπάρου. Στην πόρτα περίμεναν ο γαμπρός, με ένα κανάτι κρασί, η νύφη με τα ποτήρια και κερνούσαν τον κουμπάρο και τους υποκουμπάρους. Το γλέντι συνεχιζόταν στο σπίτι με φαγοπότι. Η νύφη δώριζε μετά στο κουμπάρο και στους υποκουμπάρους διάφορα δώρα. Στο κουμπάρο έδινε και το κεντημένο σεντονάκι που θα βάφτιζε τα παιδιά των νεόνυμφων. Έτσι ο κουμπάρος δενόταν μ' αυτή την υποχρέωση. Στη συνέχεια χόρευαν ο κουμπάρος, η νύφη και ο γαμπρός.

Τέλος έμπαιναν στο δωμάτιο των νεόνυμφων χορεύοντας, ο κουμπάρος έβγαζε το πέπλο της νύφης και τη γραβάτα του γαμπρού, τους καληνύχτιζε κι έτσι έκλεινε το γλέντι της Κυριακής.

ΗΘΗ ΚΑΙ ΕΘΙΜΑ ΒΛΑΧΩΝ²⁷

Έθιμα του Πάσχα

Κατά τις τρεις πρώτες ημέρες της Μεγάλης Εβδομάδας οι γυναίκες έπλεναν τα ρούχα και ετοίμαζαν το σπίτι. Τη Μεγάλη Τετάρτη έπιαναν το ζυμάρι (ακέτσε αλάτρου τρι τούτου άνλου) για όλη τη χρονιά και παράλληλα, το βράδυ ετοίμαζαν τη μπογιά για τα αυγά. Την Μεγάλη Πέμπτη τα χαράματα – πριν σκάσει η αυγή για να μη σκάσουν τα αυγά – έβαφαν τα κόκκινα αυγά. Ένα αυγό το έβαφαν, την Τετάρτη το βράδυ, πρώτο και μόνο του για το εικόνισμα του σπιτιού και το κρατούσαν ως το άλλο Πάσχα. Με αυτό το κόκκινο αυγό σταύρωναν, το πρωί της Πέμπτης, το πρόσωπο όλων των μελών της οικογένειας, κυρίως των παιδιών, με ποικίλες ευχές: κόκκινο αβγό, κόκκινο πρόσωπο, ή σαν αβγό κόκκινο και σαν πέτρα γερός, ή καλώς ήρθες κόκκινο αβγό, γερό σαν πέτρα με βρήκες, γερό σαν πέτρα να με αφήσεις.²⁸

Την ίδια μέρα, πριν φέξει, κρεμούσαν έξω από το παράθυρο, μια βελέντζα κόκκινη σαν το αίμα του Χριστού που θυσιάστηκε για τους ανθρώπους, και ταυτόχρονα ετοίμαζαν τα επτάζυμα και τα τσουρέκια.

Τη Μεγάλη Παρασκευή, το απόγευμα πήγαιναν στο νεκροταφείο και άναβαν κερι στους δικούς τους για συγχώρεση, ενώ το Μεγάλο Σάββατο το πρωί οι άντρες έσφαζαν τα αρνιά, οι κτηνοτροφικές οικογένειες μοίραζαν γάλα στους συγγενείς και στους φίλους, και οι γυναίκες ετοίμαζαν τη μαγειρίτσα και τα λιανώματα.

Το Πάσχα, οι βλάχοι δεν έβαζαν το αρνί στη σούβλα αλλά στο ταψί μαζί με τα λιανώματα, κι αυτό γιατί, καθώς έσφαζαν τα αρνιά, άρχιζε το άρμεγμα των προβάτων και οι άντρες ήταν απασχολημένοι. Αρνιά σούβλιζαν στις καλοκαιρινές γιορτές. Εννοείται βέβαια ότι οι γυναίκες συμμετείχαν σε όλες τις εκκλησιαστικές ακολουθίες και τα εκκλησιαστικά δρώμενα (στόλισμα επιταφίου) των ημερών. Το βράδυ της

---

²⁷ Τα έθιμα αυτά, είναι τα έθιμα που επιτελούνταν στο χωριό. ο βλάχικος γάμος και πολλά άλλα δικά τους έθιμα επιτελούνταν όταν επέστρεφαν συνήθως στα Μεγάλα Λιβάδια. Ο κ. Χατζής στη συνέντευξή του αναφέρει ότι όλοι οι γάμοι της χρονιάς, γίνονταν στα Μεγάλα Λιβάδια την ημέρα της Παναγιάς, τον Δεκαπενταύγουστο και κρατούσαν πολλές μέρες.

²⁸ Από την ιστοσελίδα: vlahofonoι.blogspot.com, το άρθρο αναρτήθηκε από τους Βλαχόφωνους Έλληνες στις 2 Νοεμβρίου 2010. Αναφέρονται στην εργασία μόνο τα έθιμα τα οποία είχαν σχέση με τους Βλάχους της Νεοχωρούδας.

Ανάστασης όλη η οικογένεια μετείχε στην ακολουθία της Ανάστασης και τσούγκριζαν τα κόκκινα αυγά με ανάλογες ευχές.

Κάθε χρόνο επίσης την Κυριακή του Πάσχα, σε πολλά μέρη της Ελλάδας, στην Ήπειρο, Μακεδονία, Θράκη, σε πολλά άλλα μέρη της ηπειρωτικής Ελλάδας, αλλά και σε πολλά νησιά τελούνταν το έθιμο της αιώρας. Το έθιμο διαρκούσε για πολλές μέρες, συνήθως μέχρι το τέλος της άνοιξης. Και οι βλάχοι λοιπόν τηρούσαν το έθιμο της αιώρας. Σ' ένα χοντρό κλαδί έδεναν ένα χοντρό σχοινί, κατέβαζαν δύο κάθετες άκρες με διχάλα φαρδιά στην άκρη τους και ανάμεσα στη διχάλα τοποθετούσαν μία μακρόστενη σανίδα ντυμένη και τυλιγμένη με μια κουρελού. Όλα τα κορίτσια έπρεπε να ανέβουν στην «αιώρα» για να τα τραγουδήσουν και να τα πλέξουν στεφάνια συνήθως οι γιαγιάδες και οι παππούδες του χωριού.²⁹

---

²⁹ Από προφορικές καταγραφές-συνεντεύξεις με τους Βλάχους της Νεοχωρούδας.

ΤΟΠΙΚΕΣ ΓΙΟΡΤΕΣ ΚΑΙ ΠΑΝΗΓΥΡΙΑ

Εβδομάδα του Πάσχα

Τις παραμονές του Πάσχα, οι νοικοκυρές ετοίμαζαν τα κόκκινα αυγά και τις κουλούρες ή τσουρέκια. Την Κυριακή του Πάσχα, πήγαιναν στον κουμπάρο την κουλούρα και τα αυγά. Τη δεύτερη μέρα του Πάσχα, μετά τη λειτουργία, στον αυλόγυρο της εκκλησίας, βρισκόταν δεμένα αρνιά, τα οποία ήταν δώρα μερικών κεχαγιαδών του χωριού. Η εκκλησία έβγαζε στους κατοίκους του χωριού, τα αρνιά σε δημοπρασία για τα έσοδά της. Οι άλλες μέρες, πριν και μετά την Κυριακή του Πάσχα γιορτάζονταν με τον καθιερωμένο τρόπο όλης της Χριστιανοσύνης (επιτάφιος, Ανάσταση, το ψήσιμο του αρνιού κλπ).

Ζωοδόχου Πηγής

Η ημέρα αυτή ανήκε αποκλειστικά στις κοπέλες του χωριού. Μαζεύονταν κατά ομάδες στις γειτονιές και έκαναν κούνιες. Δένανε μια τριχιά από δέντρο σε δέντρο και κατασκευάζανε την κούνια. Λέγανε δε τραγούδια αναφέροντας το όνομα του αγοριού που ίσως αγαπούσε η κοπέλα που κουνιόταν.³⁰

Σύμφωνα με την κ. Χριστίνα την ημέρα αυτή οι κοπέλες μαζί με τα αγόρια του χωριού μαζεύονταν στην κεντρική πλατεία. Εκεί υπήρχε ένα μεγάλο πλατάνι στο οποίο έδεναν μια τριχιά για κούνια κι ένας – ένας ανέβαινε στη κούνια και του τραγουδούσαν.

Τα τραγούδια που έλεγαν ήταν τα εξής:

Ένα παλληκάρι δεκαοχτώ χρονών -δix
Πήρε τ' άρματά του, πάει στον πόλεμο.
Πόλεμο δεν βρήκε, πίσω γύρισε
Και στο γυρισμό του νεροδίψασε.
Έσκυψε να πει νερό απ' το γκιουλ μπαχτσέ
Κουρσουμιά τον βρήκανε στο δεξί πλευρό.
Είχε και μια δούλα που τον έκλαιγε,

---

³⁰ Σύμφωνα με όσα έχει καταγράψει ο Παύλος Ράπτης στο βιβλίο: «*Νεοχωρούδα: Ιστορία-ήθη και έθιμα του χωριού*».

Σώπα, σώπα δούλα μου, μη μου κλαις πικρά.
Θα σου γράψω ένα γράμμα, μια ψιλή γραφή,
Να το πας στη μάνα σου και την αδελφή.
Αν θες να βάλεις μαύρα, αν θες να παντρευτείς,
Εμένα θα με θάψουνε στην Αγιά Σοφιά.

Ο ..... Στο καφάσι
Περνάει η .....
Τον κάνει με το μάτι
Τον κάνει γελασιά.
Τι θέλεις βρε, ...
Τι θέλει το κέφι σου,
Τη θέλω την .....
Να γίνει το ταίρι μου -δισ
- Μ' αυτά τα πεντακόσια
Και άλλα εξακόσια
Και άλλα εκατό -δισ
Και ζούρνα τα παιδιά.

Αβγό, κροκό, ασπράδι, κιτρινάδι
Και μπλουμ μεσ' στο πηγάδι.
Ζυγαριά ζυγίζει, ζάχαρη, καφέ και ρύζι,
Μια του κλέφτη, δυο του κλέφτη
Και στις τρεις τον πιάνουν και τον κατεβάζουν.

Αγίου Γεωργίου 23 Απριλίου

Ο εορτασμός του Αγίου Γεωργίου κρατούσε τρεις μέρες. Την πρώτη μέρα γινόταν η λειτουργία στη τοποθεσία της Μαρκόβρυσης. Ο παπάς, οι ψάλτες και τα παιδάκια με τα εξαπτέρυγα, ξεκινούσαν το πρωί για τη Μαρκόβρυση ενώ οι νέοι κρατούσαν τις μεγάλες εικόνες στους ώμους. Πίσω ακολουθούσαν οι κάτοικοι του χωριού. Κατά διαστήματα οι νέοι που κρατούσαν τις εικόνες, φώναζαν «κύριε ελέησον». Στα σταυροδρόμια, σχημάτιζαν κύκλο με τις εικόνες και ο παπάς στη

μέση έλεγε ευχές. Φτάνοντας στη Μαρκόβρυση, γινόταν η λειτουργία και τελείωνε με τον Αγιασμό. Στην επιστροφή ο καθένας έπρεπε να κάνει για την οικογένεια του ένα μπουκέτο ή ένα στεφάνι με στάχια. Η υπόλοιπη μέρα και η επόμενη, συνεχιζόταν με χορό στην πλατεία του χωριού.

Αργότερα η λειτουργία αυτής της μέρας, γινόταν στην εκκλησία όμως ο αγιασμός στη Μαρκόβρυση, στο παρεκκλήσι του Αγίου Γεωργίου, όπως γίνεται και σήμερα.

Η τρίτη μέρα, γιορταζόταν πιο επίσημα γιατί θύμιζε την ίδρυση του χωριού. Το πρωί αυτής της μέρας, οι κοπέλες μαζευόντουσαν στις γειτονιές και κάποιος ηλικιωμένος τις ζύγιζε με το κουτάρι, (είδος ζυγαριάς) λέγοντας συγχρόνως διάφορα χωρατά για το βάρος τους.

Στη συνέχεια οι κάτοικοι με τραγούδια, ανέβαιναν στην «τούμπα». Οι νέοι και οι νέες σχημάτιζαν δύο κύκλους και χόρευαν τους τρεις αργούς καθιερωμένους χορούς. Οι κοπέλες για να μπουν στον κύκλο του χορού, έπρεπε να φορούσαν πουκαμίσα ή σάγια, κεντημένη με κόκκινη κλωστή. Αργότερα φορούσαν και κόκκινα φουστάνια. Κατεβαίνοντας από τη τούμπα, πήγαιναν στην πλατεία, χορεύοντας και τραγουδώντας. Το γλέντι τελείωνε αργά το βράδυ. Τα τρία τραγούδια που έλεγαν χορεύοντας στην τούμπα ήταν τα παρακάτω.

Το πρώτο τραγούδι λεγόταν για την ίδρυση του νέου χωριού και έλεγε:

Αυτή τη μέρα τη λαμπρή,
του Αϊ Γιώργη τη γιορτή,
που ο ήλιος λάμπει από ψηλά
κι η γη φοράει τα καλά,
αυτή τη μέρα τη τρανή,
ήρθανε άνθρωποι πολλοί,
ήρθαν και δυο δίδυμοι αδελφοί,
με δίδυμο ζευγάρι.
Μπροστά τραβάνε τ' άγια
και πίσω το ζευγάρι,
κάνανε κύκλονε τρανό,
γύρω από το σημάδι.
Κι εκεί στο κύκλο βάζουνε,
τη θεία ευλογία,
τη θεία ευλογία

κι ανθρώπων ευτυχία.

Το δεύτερο τραγούδι συμβόλιζε τον ερχομό των κατοίκων από τα γύρω χωριά και έλεγε:

Ήρθε ναι από μακριά
κι είδε από δω ψηλά,
είδε κάμπονε πλατύ
και τη θάλασσα μακριά.
Και τη θάλασσα μακριά,
με τη νύφη τη ξανθιά.
Κι άρεσε της νιας πολύ,
το Θεό παρακαλεί:
“Να βρω νιο από εδώ
και να κάνω σπιτικό.
Και να κάνω σπιτικό
σ’ αυτό τ’ όμορφο χωριό.

Το τρίτο τραγούδι που λεγόταν «τραγούδι του Μαυροδία», συμβόλιζε τα βάσανα των κατοίκων από τους Τούρκους:

Καθόταν ο Μαυροδίας
διάβαζε τ’ άσπρο χαρτί.
-Τι σου γράφει Μαυροδία μ’
μέσα τ’ άσπρο το χαρτί;
-Θα ‘ρθουν μάνα μου οι Τούρκοι
θα ‘ρθουν μάνα μ’ να με πάρουν.
-Μη φοβάσαι Μαυροδία μ’
έχω ‘γω εννιά κατώγια,
εκεί μέσα θα σε βάλλω
και θα κρύψω τα κλειδιά,
θα τα πλέξω στα ξανθά,
τα μαλλιά της αδελφής σου.
Να και φτάνουνε οι Τούρκοι
και ρωτάν μάνα και κόρη,
μα καμιά δεν απαντά.

Ψάχνουν βρίσκουνε το γιο
και του δένουνε τα χέρια,
ψάχνουν βρίσκουν και τη μάνα
και της βγάζουνε τα μάτια,
ψάχνουν βρίσκουν και τη κόρη
και της κόβουνε τα χέρια.

Πρώτη έσερνε το χορό η τελευταία νεόνυμφη της χρονιάς.

Αγίας Παρασκευής 26 Ιουλίου

Η γιορτή της Αγίας Παρασκευής γινόταν με μεγαλοπρέπεια καθώς την ημέρα αυτή γιόρταζε το χωριό, αντί της ημέρας του Αγίου Νικολάου, που πέφτει το χειμώνα. Πλήθος πιστών συνέρρεε την ημέρα αυτή στο παρεκκλήσι για να προσκυνήσει και να ζητήσει τη βοήθεια της Αγίας θεραπεύτριας των οφθαλμολογικών παθήσεων.

Όσο υπήρχε το πρώτο παρεκκλήσι της Αγίας Παρασκευής, η λειτουργία και ο Αγιασμός αυτής της μέρας γινόταν εκεί. Η πομπή προχωρούσε με τις εικόνες, όπως και κατά τη γιορτή του Αγίου Γεωργίου. Στη πομπή υπήρχαν και κάτοικοι των γύρω χωριών που ερχόντουσαν για την πανήγυρη του χωριού.

«Η παραπάνω πληροφορία επιβεβαιώνεται κι από εμάς τους νεότερους, οι οποίοι προλάβαμε τα πολλά αφιερώματα και την εντυπωσιακή ανεξήγητη συνήθεια των πιστών να κρεμάνε στους παρακείμενους θάμνους εκατοντάδες αντικείμενα πιθανόν των πασχόντων οικείων τους (κλωστές, κορδέλες, κομματάκια από πανωφόρια, ζακέτες κλπ.)». Αυτές τις μαρτυρίες αναφέρει στις χειρόγραφες καταγραφές του ο κ. Χρήστος Παρασκευάς.

Αργότερα όταν καταστράφηκε το παρεκκλήσι, η λειτουργία γινόταν στον Άγιο Νικόλαο και μόνο ο Αγιασμός γινόταν πάνω στις πηγές. Η γιορτή και η πανήγυρη του χωριού, συνεχιζόταν ως αργά το βράδυ, με φαγοπότι και χορό στην πλατεία του χωριού.

«Σχετικά με το πανηγύρι θα πρόσθετα ότι στα παλαιότερα χρόνια – ώσπου φτάνει η μνήμη μου- οι κάτοικοι το περίμεναν ως εξαιρετικά ξεχωριστό γεγονός. Παρατούσαν κάθε ασχολία κι αυτό τον αλωνισμό ακόμη και επιδίδονταν συναγωνιστικά στον ευπρεπισμό των σπιτιών και των αύλειων χώρων κι έτσι το

χωριό έπαιρνε τη γιορτινή του όψη. Η κορύφωση βέβαια της γιορτής ήταν ανήμερα στην πλατεία του χωριού (χορολίστι), όπου χορευτές κάθε ηλικίας αναλώνονταν στην κυριολεξία υπό τους ήχους της γκάιντας ή της λατέρνας αργότερα, με οργανοπαίκτες τους συντοπίτες μας Αλέκο Κασσάρη, Νικόλα Καραολάνη και Βασίλη Τσάρη. Τα νοσταλγικά αυτά όργανα τα διαδέχτηκαν οι ζουρνάδες και μετέπειτα τα γνωστά μας χάλκινα». Κι αυτά επίσης τα αναφέρει ο κ. Χρήστος Παρασκευάς στις χειρόγραφες καταγραφές του.

Από το 1975 οι εκδηλώσεις αυτού του πανηγυριού έγιναν εξαήμερες και με ποικίλο περιεχόμενο και τις οργανώνει κάθε χρόνο ο πολιτιστικός σύλλογος της Νεοχωρούδας.

Κοίμηση της Θεοτόκου

Γιορταζόταν απλά, συνεχιζόταν όμως κι αυτή η γιορτή επί τρεις μέρες. Κατά τη παραμονή το βράδυ της γιορτής της Παναγίας τα παλικάρια του χωριού έκαναν την «καμήλα». Δύο νέοι παρίσταναν τα πόδια της «καμήλας». Με ξύλα και κουβέρτες την τελειοποιούσαν όσο καλύτερα μπορούσαν. Στο λαιμό της κρεμούσαν και μεγάλα κουδούνια. Τα άλλα παλικάρια μασκαρευόντουσαν φορώντας γυναικείες φορεσιές. Έτσι γυρνούσαν τη «καμήλα» στα σπίτια του χωριού και έπαιρναν φιλοδωρήματα. Με ένα μέρος των εσόδων έκαναν ένα δώρο στην εκκλησία και με τα υπόλοιπα γινόταν το γλέντι της γιορτής.

Αγίου Νικολάου 6 Ιανουαρίου

Η ημέρα αυτή γιορταζόταν επίσημα καθώς η ενορία του χωριού είχε το όνομα του Αγίου Νικολάου. Μετά τη λειτουργία όμως ο κόσμος δεν μπορούσε να γλεντήσει έξω στην πλατεία, γιατί συνήθως ο καιρός δεν το επέτρεπε. Έτσι ο εορτασμός, περιοριζόταν στα σπίτια.

ΤΟΠΙΚΟΙ ΣΚΟΠΟΙ ΚΑΙ ΧΟΡΟΙ ΤΗΣ ΝΕΟΧΩΡΟΥΔΑΣ³¹

-Τρεχάτος ή φιδίσιος : Έχει καταγραφεί στα ΜΜΕ ως χορός της Νεοχωρούδας και είναι πολύ παλιός χορός. Κατά μία εκδοχή έχει τις ρίζες του στα χρόνια του Θησέα και τον χορεύουν σε πολλά μέρη της Ελλάδας με διάφορες βέβαια παραλλαγές. Είναι γνωστός και ως Λαβύρινθος. Συνίσταται σε ελιγμούς που θυμίζουν τη δραματική δραπέτευση του Θησέα από το παλάτι του Μίνωα.

-Καρασούλι : τον χόρευαν οι γεροντότεροι στους γάμους και στους αρραβώνες. Ξεκινάει με αργό ρυθμό και στην εξέλιξή του ζωηρεύει πολύ, σαν να θέλουν οι χορευτές να δείξουν πως κρατούν ακόμη τα πόδια τους.

-Ο χορός της Γκάνιτας : Μακεδονικός χορός που τον χόρευαν με την γκάνιτα (άσκαυλο). Αργός στην αρχή και στην εξέλιξη του ζωηρός με πολλές φιγούρες του πρωτοχορευτή. Στη Νεοχωρούδα, κορυφαίος γκάνιτατζής υπήρξε ο μακαρίτης Νικόλαος Καραολάνης.

-Αντικριστός ή συγκαθιστός : Τον χόρευαν στους γάμους κυρίως το Σάββατο βράδυ οι συγγενείς (σόι) της νύφης, όταν της πήγαιναν τα δώρα του γαμπρού. Χορεύεται από ζευγάρια και αναπτύσσεται σε τέσσερις φάσεις. Έχει χάρη και τρυφερότητα. Απαραίτητο εξάρτημα η άσπρη μαντίλα για τους ποικίλους σχηματισμούς.

-Κρινίτσα ή Μακρινίτσα : τον πρωτοχόρευαν γυναίκες της Νάουσας, όταν για να αποφύγουν την αιχμαλωσία και εξευτελισμό των Τούρκων, ρίχτηκαν στους καταρράκτες. Λέγεται πως η πρώτη που έσυρε τον χορό, ονομαζόταν Κρινική γι' αυτό και ο χορός Κρινίτσα.

ΟΙ ΧΟΡΟΙ ΤΩΝ ΒΛΑΧΩΝ³²

³¹ Από τις χειρόγραφες καταγραφές του κ. Χρήστου Παρασκευά

³² www.vlahoi.net, επιλέχθηκαν μόνο οι χοροί που αναφέρθηκαν στις συνεντεύξεις των Βλάχων της Νεοχωρούδας. Οι χοροί αυτοί χορεύονταν όταν οι Βλάχοι πήγαιναν στα Μεγάλα Λιβάδια και σπάνια χόρευαν τους χορούς αυτούς στη Νεοχωρούδα καθώς, όπως είπαμε και παραπάνω, οι Βλάχοι του χωριού για να εκδηλώσουν την ταυτότητα τους αναζητούσαν το αντίστοιχο περιβάλλον.

Το γεγονός ότι ιστορικά και κοινωνικά γεγονότα απομάκρυναν τους Βλαχόφωνους Έλληνες από τις μητροπολιτικές τους κοινότητες, σε συνδυασμό με τη μετέπειτα εγκατάστασή τους στα σημερινά αστικά κέντρα, συνέβαλλε στη διαφοροποίηση παραδοσιακών χορευτικών δρώμενων λόγω των κοινωνικών επιδράσεων αλλά και στην εγκατάλειψη πολλών εξ αυτών. Χοροί χάθηκαν εντελώς, και άλλοι έχουν μεταλλαχθεί είτε γιατί είχαν περάσει πολλά χρόνια και η συλλογική μνήμη είχε εξασθενήσει, είτε γιατί για τις ανάγκες χορευτικών συγκροτημάτων έγιναν πολλές χορογραφίες που τελικά αλλοίωσαν τον χορό από την αυθεντική του μορφή. Επίσης να επισημάνουμε πως παλιά δεν υπήρχαν χοροδιδάσκαλοι και η μετάδοση των χορών από γενιά σε γενιά δε γίνονταν με διδασκαλία. Η κοινωνία η ίδια ήταν συμμετοχική και εξασφάλιζε την εκμάθηση του χορού στις ίδιες τις περιστάσεις όπου οι συμμετέχοντες μάθαιναν χορό ερχόμενοι σε άμεση επαφή μεταξύ τους.

Φυσικά η παράδοση δεν είναι στατική και αυτό αποτυπώνεται και στους χορούς και στα μουσικά όργανα που συνόδευαν τους χορευτές. Στην Κεντρική και Ανατολική Μακεδονία στις αρχές του προηγούμενου αιώνα οι χοροί των Βλάχων συνοδεύονταν από την Γκάιντα. Αργότερα είχαμε την εισαγωγή ορχήστρας που αποτελούνταν από κλαρίνο, βιολί, λαούτο και ντέφι. Τα ίδια όργανα χρησιμοποιούνταν σε Ήπειρο και Θεσσαλία όπως και στα χωριά των Γρεβενών. Στην Δυτική Μακεδονία (Κλεισούρα, Νυμφαίο) επικρατούσαν οι χάλκινες ορχήστρες της περιοχής.

Οι χοροί που χόρευαν οι βλάχοι της Νεοχωρούδας, σύμφωνα πάντα με όσα οι ίδιοι ανέφεραν, ήταν οι παρακάτω:

-Μπεράτι: Ανδρικός και γυναικίος χορός. Είναι χορός «συγκαθιστός», και χορευόταν συνήθως στους γάμους, όταν οι συγγενείς συνόδευαν τη νύφη και το γαμπρό στην εκκλησία. Γι' αυτό και δεν έχει καθορισμένο σχήμα και διακρίνεται για την ελευθερία και την μεγάλη ποικιλία των βημάτων του.

-Τσάμικος: Ανδρικός χορός αρχικά, από τους πιο λεβέντικους παραδοσιακούς χορούς. Το όνομά του το πήρε από χορό που χόρευαν στην Τσαμουριά, σημερινή Θεσπρωτία.

-Αρβανιτοβλάχικο ή Αρβανιτόβλαχα: Το Αρβανιτοβλάχικο χορεύεται συνήθως ελεύθερα από άνδρες και γυναίκες, οι οποίοι στη συνέχεια σχηματίζουν ζευγάρια.

-Βλάχικος Μακεδονίας (Ζαχαρούλα): Ο χορός αυτός είναι ένας από τους πολλούς που έφεραν οι Βλάχικες ομάδες πληθυσμού κατά τις μετακινήσεις τους προς την περιοχή της Βέροιας-Νάουσας. Είναι μικτός χορός που χορεύεται από άνδρες και γυναίκες σε ξεχωριστούς κύκλους, (διπλοκάγγελο) ή και στον ίδιο κύκλο.

-Συρτό στα τρία: Ρυθμικά και μουσικά ανήκει στα πωγωνήσια (συρτό), αλλά χορεύεται με τον βηματισμό του χορού στα τρία, συνήθως στα Τζουμέρκα και στο Βλαχοζάγορο, αλλά και αλλού.

-Πωγωνήσιος: Από τους πιο συνηθισμένους ρυθμούς και χορούς. Κατηγορία τους είναι και τα κοφτά (κοφτός, γιατρός).

Φεζοδερβέναγας: Ο «Φεζοδερβέναγας» είναι χαρακτηριστικό τραγούδι του Ανατολικού Ζαγορίου ή Βλαχοζάγορου όπως αποκαλείται. Αναφέρεται στον δερβέναγα Φέζο ο οποίος σκοτώθηκε από κλέφτες στο «Τσιρνέσ'», τοποθεσία κοντά στην Βωβούσα.

Βιογραφικά τραγουδιστών

Ο κος Χρήστος Μιχ. Παρασκευάς κάτοικος Νεοχωρούδας είναι πτυχιούχος του κλασικού τμήματος της φιλοσοφικής Σχολής του Αριστοτελείου Πανεπιστημίου Θεσσαλονίκης. Υπηρέτησε στη Δημόσια Εκπαίδευση, αναλώνοντας την όλη καθηγητική του θητεία σε σχολεία της Θράκης και μάλιστα-λόγω ειδικών συγκυριών-ως επί το πλείστον, στη Μειονοτική Εκπαίδευση. Άσκησε διευθυντικά καθήκοντα, επί 15 χρόνια, στο Μ/κό Ιεροσπουδαστήριο της Κομοτηνής, απ' όπου και συνταξιοδοτήθηκε το 1996.

Παράλληλα, το ενδιαφέρον του για τα πολιτιστικά πράγματα της Νεοχωρούδας, του χωριού μας, όπως λέει ο ίδιος, υπήρξε, εξαιρετικά έντονο και αμείωτο.

Μετά την μεταπολίτευση (1974) ήταν από τα πρωτοστατήσαντα ιδρυτικά μέλη του Πολιτιστικού συλλόγου Νεοχωρούδας «ο Μέγας Αλέξανδρος», επί σειρά ετών,

μέλος των Διοικητικών Συμβουλίων, ενώ τα τελευταία 10 χρόνια, εξακολουθεί και παραμένει εν δράσει, ως προϊστάμενος της Εξελεγκτικής Επιτροπής του συλλόγου και ενεργό μέλος της μεικτής χορωδίας, την οποία, για μεγάλο διάστημα, διηύθυνε, όπως και κατά την έκδοση το cd με το χαρακτηριστικό δείγμα των παραδοσιακών τραγουδιών του χωριού.

Η κα Χριστίνα Σαρμή, κάτοικος Νεοχωρούδας γεννήθηκε το 1943 στη Θεσσαλονίκη από γονείς ντόπιας καταγωγής. Είναι απόφοιτος εξατάξιου Γυμνασίου. Παντρεύτηκε και απέκτησε δύο παιδιά. Σήμερα είναι συνταξιούχος και από μικρή, όπως μας λέει η ίδια, ασχολήθηκε ερασιτεχνικά με το τραγούδι. Τα τελευταία 15 χρόνια συμμετείχε στη χορωδία του Πολιτιστικού Συλλόγου Νεοχωρούδας. έχει πάρει μέρος σε πολλές εκδηλώσεις χορωδιών και έχει τραγουδήσει στο cd με τα δημοτικά τοπικά τραγούδια και χορούς του χωριού.

Κατάλογος τραγουδιών

Τραγούδια των ντόπιων:

- 1) Μάνα μου, τι μου έκανες : τραγουδούν ο κος «Χρήστος Παρασκευάς» μαζί με την κα «Χριστίνα Σαρμή». Τραγούδι του γάμου.
- 2) Σ' αυτό το σπίτι το ψηλό : τραγουδούν ο κος «Χρήστος Παρασκευάς» μαζί με την κα «Χριστίνα Σαρμή». Από το τραγούδι λείπει η αλληλουχία. Τρεις κοπέλες η καθεμία με το εργόχειρό της και το θέμα της. Επαναλαμβάνεται το όνομα Ελένη χωρίς καν να διευκρινίζεται η παρουσία της. Ο βασιλιάς, μάλλον, είναι ο λεγόμενος. Τραγούδι του γάμου. Το τραγουδούσαν μόλις τελείωνε η διαδικασία του πρόζυμιού.
- 3) Μαύρη είναι η καρότσα : τραγουδούν ο κος «Χρήστος Παρασκευάς» μαζί με την κα «Χριστίνα Σαρμή».
- 4) Κοπέλα ρούσα και ξανθιά : τραγουδάει η κα «Χριστίνα Σαρμή» και στο ρεφρέν τραγουδάει μαζί της ο κος «Χρήστος Παρασκευάς». Τραγούδι του γάμου.
- 5) Αφήνω γεια στη γειτονιά : τραγουδάει η κα «Χριστίνα Σαρμή» και κάθε δεύτερη φορά τραγουδάει μαζί της ο κος «Χρήστος Παρασκευάς». Τραγούδι του γάμου.

- 6) Σου είπα μάνα : τραγουδούν ο κος «Χρήστος Παρασκευάς» μαζί με την κα «Χριστίνα Σαρμή». Τραγούδι του γάμου.
- 7) Μπιζέρισα καλέ μάνα : τραγουδούν ο κος «Χρήστος Παρασκευάς» μαζί με την κα «Χριστίνα Σαρμή».
- 8) Θέλω να πάω στην Αραπιά : τραγουδούν ο κος «Χρήστος Παρασκευάς» μαζί με την κα «Χριστίνα Σαρμή».
- 9) Η Παναγιώτα : τραγουδούν ο κος «Χρήστος Παρασκευάς» μαζί με την κα «Χριστίνα Σαρμή».
- 10) Μαριγώ : τραγουδούν ο κος «Χρήστος Παρασκευάς» μαζί με την κα «Χριστίνα Σαρμή».
- 11) Ψες το βράδυ : τραγουδούν ο κος «Χρήστος Παρασκευάς» μαζί με την κα «Χριστίνα Σαρμή». Το τραγούδι ανήκει στις καντάδες.
- 12) Φεύγουν τα πλοία : τραγουδούν ο κος «Χρήστος Παρασκευάς» μαζί με την κα «Χριστίνα Σαρμή».
- 13) Ο Γιάννος και ο Μήτσος : τραγουδούν ο κος «Χρήστος Παρασκευάς» μαζί με την κα «Χριστίνα Σαρμή».
- 14) Τι ωραίο φεγγαράκι : τραγουδούν ο κος «Χρήστος Παρασκευάς» μαζί με την κα «Χριστίνα Σαρμή». Το τραγούδι ανήκει στις καντάδες.
- 15) Θα φύγω κόρη μ' : τραγουδούν ο κος «Χρήστος Παρασκευάς» μαζί με την κα «Χριστίνα Σαρμή».
- 16) Τέσσερα μήλα κόκκινα : τραγουδούν ο κος «Χρήστος Παρασκευάς» μαζί με την κα «Χριστίνα Σαρμή».
- 17) Τώρα βγήκε νέα μόδα : τραγουδούν ο «κος Χρήστος Παρασκευάς» μαζί με την κα «Χριστίνα Σαρμή».
- 18) Το Λαμπίκο : τραγουδούν ο κος «Χρήστος Παρασκευάς» μαζί με την κα «Χριστίνα Σαρμή».
- 19) Ποιος το έβαλε στα λόγια : τραγουδούν ο κος «Χρήστος Παρασκευάς» μαζί με την κα «Χριστίνα Σαρμή».
- 20) Νανούρισμα : τραγουδάει η κα «Χριστίνα Σαρμή». Το τραγουδούσαν στα μικρά παιδιά για να κοιμηθούνε.
- 21) Χελιδόνα έρχεται : τραγουδούν ο κος «Χρήστος Παρασκευάς» μαζί με την κα «Χριστίνα Σαρμή». Το τραγουδούσαν κάθε χρόνο την 1^η Μαρτίου ομάδες από παιδιά του σχολείου και επισκέπτονταν τα σπίτια του χωριού.

- 22) Ήρθε ο Λάζαρος : τραγουδούν ο κος «Χρήστος Παρασκευάς» μαζί με την κα «Χριστίνα Σαρμή». Το τραγουδούσαν κάθε χρόνο το Σάββατο του Λαζάρου και την Κυριακή των Βαίων.
- 23) Έναν τον έχει η μάνα του : τραγουδούν ο κος «Χρήστος Παρασκευάς» μαζί με την κα «Χριστίνα Σαρμή». Και αυτό το τραγούδι το τραγουδούσαν την Κυριακή των Βαίων όταν στο σπίτι που πήγαιναν και τραγουδούσαν υπήρχε μοναχογιός.
- 24) Το παλικάρι τ' όμορφο : τραγουδούν ο κος «Χρήστος Παρασκευάς» μαζί με την κα «Χριστίνα Σαρμή».
- 25) Αυτό τον γιο : τραγουδούν ο κος «Χρήστος Παρασκευάς» μαζί με την κα «Χριστίνα Σαρμή». Το τραγούδι αυτό λεγόταν την Κυριακή των Βαίων όταν στο σπίτι που τραγουδούσαν υπήρχε ελεύθερος γιος.
- 26) Ένα παλικάρι : τραγουδούν ο κος «Χρήστος Παρασκευάς» μαζί με την κα «Χριστίνα Σαρμή».

Τραγούδια Βλάχων : ³³

- 27) Τι να τον κάμω κοντούλα μ' : τραγουδάει ο κος «Αστέριος Χατζής».
- 28) Κάτω στο νερό στ' αυλάκι : τραγουδάει ο «κος Αστέριος Χατζής».
- 29) Παιδιά της Σαμαρίνας : τραγουδάει ο κος «Αστέριος Χατζής».
- 30) Σε τούτη τη τάβλα που 'μαστε : τραγουδάει ο κος «Αστέριος Χατζής».
- 31) Μωρέ Βαπούλα : τραγουδάει ο κος «Αστέριος Χατζής».
- 32) Τρεις αδερφούλες ήμασταν : τραγουδάει ο κος «Αστέριος Χατζής».
- 33) Τα χιόνια και τα κρούσταλλα : τραγουδάει ο κος «Αστέριος Χατζής».

---

³³ Ο κος Αστέριος Χατζής τραγουδάει ακόμη 6 τραγούδια στη βλάχικη διάλεκτο. Δεν γνωρίζω τη διάλεκτο αυτή γι αυτό και δεν μπορώ να μεταγράψω τα τραγούδια.

Στοιχεία μουσικής ανάλυσης των κομματιών που μεταγράφηκαν

Αφήνω γεια: το κείμενο του τραγουδιού αποτελείται από ιαμβικούς δεκαπεντασύλλαβους στίχους. Είναι στροφικό. Η μελωδία είναι επίσης στροφική, επαναλαμβάνεται πάντα η ίδια μελωδία με διαφορετικούς ποιητικούς στίχους. Ο ρυθμός είναι 4σημος και ανήκει στο χρωματικό γένος και στον ήχο πλάγιο του Β΄.

Ήρθε ο Λάζαρος: το κείμενο του τραγουδιού αποτελείται από τροχαϊκούς δεκασύλλαβους στίχους. Είναι στροφικό και κάθε στροφή αποτελείται από δύο δεκασύλλαβους στίχους. Η μελωδία ίδια σε κάθε στίχο. Ο ρυθμός είναι 7σημος και ανήκει στο διατονικό γένος στον ήχο πλάγιο του Δ΄.

Κοπέλα ρούσα και ξανθιά: το κείμενο του τραγουδιού αποτελείται από ιαμβικούς οκτασύλλαβους στίχους και στο ρεφρέν το μέτρο αλλάζει και γίνεται σύνθετο με τους περισσότερους στίχους τροχαϊκούς. Η μελωδία αλλάζει κι αυτή στο ρεφρέν του τραγουδιού ενώ στις στροφές παραμένει η ίδια. Ο ρυθμός είναι 3σημος και ανήκει στο εναρμόνιο γένος στον Α΄ εναρμόνιο ήχο.

Ποιός το έβαλε στα λόγια: το κείμενο του τραγουδιού αποτελείται από τροχαϊκούς δεκαπεντασύλλαβους στίχους. Είναι στροφικό. Η μελωδία είναι επίσης στροφική, επαναλαμβάνεται δηλαδή η ίδια μελωδία σε κάθε στροφή. Ο ρυθμός είναι 7σημος και ανήκει στο διατονικό γένος στον ήχο πλάγιο ειρμολογικό του Α΄.

Σ' αυτό το σπίτι το ψηλό: το κείμενο του τραγουδιού αποτελείται από ιαμβικούς δεκαπεντασύλλαβους στίχους. Είναι στροφικό. Η μελωδία είναι και αυτή στροφική. Ο ρυθμός είναι 4σημος και ανήκει στο χρωματικό γένος στον ήχο πλάγιο του Β΄.

Σου είπα μάνα: το κείμενο του τραγουδιού αποτελείται από τροχαϊκούς οκτασύλλαβους στίχους. Είναι στροφικό και η κάθε στροφή αποτελείται από δύο τροχαϊκούς οκτασύλλαβους στίχους. Η μελωδία είναι στροφική. Ο ρυθμός είναι 7σημος και ανήκει στο διατονικό γένος στον Α΄ ήχο.

Παιδιά της Σαμαρίνας: το κείμενο του τραγουδιού αποτελείται από ιαμβικούς επτασύλλαβους στίχους και επτασύλλαβα τσακίσματα. Είναι στροφικό. Η μελωδία είναι στροφική. Ο ρυθμός είναι 4σημος και ανήκει στο διατονικό γένος χρησιμοποιώντας γλίσαντα από την 4^η προς την βάση.

Τα χιόνια και τα κρούσταλλα: το κείμενο του τραγουδιού αποτελείται από ιαμβικούς δεκαπεντασύλλαβους στίχους. Είναι στροφικό. Η μελωδία είναι επίσης

στροφική. Ο ρυθμός είναι 7σημος και ανήκει στην πεντατονική μινόρε κλίμακα με βάση το λα.

Τι να τον κάμω τον Θεό: το κείμενο του τραγουδιού αποτελείται από ιαμβικούς δεκαπεντασύλλαβους στίχους. Είναι στροφικό. Η μελωδία είναι κι αυτή στροφική. Ο ρυθμός είναι 4σημος και η κλίμακα που χρησιμοποιείται είναι μινόρε χωρίς μεγάλη έκταση, μέχρι την 3^η πάνω από τη βάση και χρησιμοποιεί και την 5^η βαθμίδα κάτω από την βάση.

Τρεις αδερφούλες ήμασταν: το κείμενο του τραγουδιού αποτελείται από ιαμβικούς δεκαπεντασύλλαβους στίχους. Είναι στροφικό και η κάθε στροφή αποτελείται από δύο δεκατετρασύλλαβους στίχους. Η μελωδία είναι επίσης στροφική. Ο ρυθμός είναι 4σημος και η κλίμακα που χρησιμοποιείται είναι το Καρτσιγιάρ με γλισάντα από την 3^η προς τα κάτω που μπορεί να φτάσει μέχρι την έβδομη βαθμίδα.

Μουσικά συμπεράσματα

Συμπεραίνουμε ότι η μουσική ήταν και είναι αναπόσπαστο κομμάτι της ζωής των ανθρώπων. Γι αυτό και συναντάμε τραγούδια που σχετίζονται με τον κύκλο της ζωής ή γενικότερα τις κοινωνικές δραστηριότητες που αφορούν την επιβίωση της κοινότητας όπως τα τραγούδια του θρήνου, της ξενιτιάς, τραγούδια του γάμου, καντάδες, νανουρίσματα, τραγούδια για την ίδρυση του χωριού, τα οποία διαφέρουν από τόπο σε τόπο καθώς είναι συνδεδεμένα με δεδομένο τόπο, χρόνο και πρόσωπα. Τα τραγούδια και η μουσική πλαισιώνουν κάθε κοινωνική και θρησκευτική έκφραση των κατοίκων της κοινότητας.

Από την πρώτη έρευνα που έγινε στα τραγούδια της Νεοχωρούδας φαίνεται ότι υπάρχει ένα παλιό αρχαϊκό ελληνόφωνο τραγουδιστικό υπόστρωμα, όπως φαίνεται από τα εθιμικά τραγούδια του γάμου, που παρουσιάζουν στο τέλος και το χαρακτηριστικό τύπου κραυγής επιφώνημα ιιιιιι! Το παλιό αυτό ελληνόφωνο υπόστρωμα φαίνεται να συμμετέχει και να είναι μέρος της ευρύτερης μουσικής παράδοσης της κεντρικής Μακεδονίας και της Χαλκιδικής, (βλέπε ενδεικτικά δίσκος: Τραγούδια του Τριλόφου). Η μελωδία τους φαίνεται να είναι μελισματικού χαρακτήρα που μας θυμίζει βυζαντινότροπες μελωδίες. Ταυτόχρονα συνυπάρχει ένα πιο πρόσφατο αστικού τύπου μουσικό ελληνόφωνο ρεπερτόριο.

Δυστυχώς μέχρι στιγμής κατά την παρούσα μικρή έρευνα στη Νεοχωρούδα δεν μας στάθηκε δυνατό να καταγράψουμε το εθμικού τύπου σλαβόφωνο ρεπερτόριο ώστε να καταστεί δυνατή η σύγκριση αυτού του αρχαϊκού ελληνόφωνου ρεπερτορίου με το πιθανό σλαβόφωνο ρεπερτόριο ώστε να δούμε εάν το σλαβόφωνο θα ακολουθούσε στην περίπτωση της Νεοχωρούδας τις ίδιες μουσικές νόρμες με το παλιότερο εθμικό ελληνόφωνο ρεπερτόριο, πράγμα που θα υποστήριζε (όπως συμβαίνει σε άλλους οικισμούς της περιοχής), την σταδιακή προσχώρηση στη διγλωσσία, μέρους του παλαιότερου γηγενούς ελληνόφωνου πληθυσμού ή στη συναγωγή άλλων συμπερασμάτων. Είναι ακόμη πιθανόν η διγλωσσία και η υιοθέτηση της σλαβοφωνίας να μην είχε πολύ βάθος χρόνου στην Νεοχωρούδα και αυτό να μην επέτρεψε την δημιουργία νέων σλαβόφωνων τραγουδιών ή την μετατροπή παλιών ελληνόφωνων τραγουδιών σε σλαβόφωνα. Αυτό μόνο η συνέχεια της έρευνας θα μπορέσει να μας το δείξει.

Τα τραγούδια της εθνοτικής ομάδας των Βλάχων ακολουθούν το πεντατονικό σύστημα της μουσικής παράδοσης της Πίνδου.

Ενδεχομένως η συνέχεια της έρευνας στη Νεοχωρούδα να μας αποκαλύψει κι άλλες πτυχές του μουσικού της πολιτισμού.

Τα μουσικά φωνητικά και οργανικά ιδιώματα ντόπιων- βλάχων. Μια σύντομη συγκριτική προσέγγιση

Από τα τραγούδια συμπεραίνουμε ότι τα βλάχικα τραγούδια είναι τραγούδια που ανήκουν στο μουσικό ιδίωμα της Δυτικής Ελλάδας. Χαρακτηριστικό γνώρισμα των βλάχικων τραγουδιών είναι τα γλισσάντα. Στα ματζόρε κομμάτια τα γλισσάντα από την τέταρτη προς τη βάση και στα μινόρε από την τρίτη προς τη βάση. Επίσης χρησιμοποιείται πολύ το μακάμ καρτσιγιάρ αλλά μ' έναν διαφορετικό τρόπο, με γλισσάντο από την τρίτη προς τα κάτω και όχι όπως το χρησιμοποιούν στην ανατολίτικη μουσική. Ακόμη παρατηρούμε ότι οι περισσότεροι ρυθμοί τους είναι αργοί. Τα κύριο όργανο που συνόδευε τους σκοπούς αρχικά ήταν η αυτοσχέδια φλογέρα, ενώ αργότερα και μέχρι σήμερα το κλαρίνο έγινε το κύριο όργανο της κομπανίας που συμπληρώθηκε με λαούτο και ντέφι.

Αντίθετα στα τραγούδια των ντόπιων βλέπουμε ότι χρησιμοποιούν πιο γρήγορους και ζωντανούς ρυθμούς και όπως αναφέρθηκε μελισματικές μελωδίες.

Πολλά κομμάτια είναι γραμμένα σε 7σημο ρυθμό. Τα τραγούδια και οι χοροί των ντόπιων έχουν αρκετές επιρροές από την περιοχή της Φλώρινας και Γουμένισσας.

Ένα χαρακτηριστικό στα τραγούδια της περιοχής είναι η μελωδία να κινείται μέχρι την 5^η και την 6^η βαθμίδα πάνω από την βάση.

Επίσης σε πολλά τραγούδια όπως και σε χορούς της περιοχής της Φλώρινας και Γουμένισσας ο ρυθμός είναι έντονος με εναλλαγές ανάμεσα στα μέτρα.

Τα όργανα που χρησιμοποιούν είναι τα χάλκινα πνευστά.

Η επίδραση της μουσικής στην πολιτιστική ζωή της κοινότητας

Η μουσική και κυρίως η παραδοσιακή μουσική επηρέασε σε μεγάλο βαθμό την πολιτιστική ζωή του χωριού. Κυρίαρχη θέση στη ζωή των κατοίκων κατέχει ακόμη και σήμερα ο πολιτιστικός Σύλλογος Νεοχωρούδας «ο Μέγας Αλέξανδρος». Διατηρεί παραδοσιακά χορευτικά τμήματα, που έδωσαν τη δυνατότητα στους νέους, να φέρουν επί σκηνής, την ενδυμασία και τους χορούς των προγόνων μας και να τους προβάλλουν σε διεθνείς διοργανώσεις. Ακόμη και σήμερα τα χορευτικά συγκροτήματα του χωριού εκπροσωπούνται από όλες τις ηλικίες.

Ιδρύθηκαν επιπλέον τμήματα θεάτρου, εκμάθησης μουσικών οργάνων, τμήματα μπαλέτου, φλαμέγκο, λάτιν με έντονη παρουσία στο Μέγαρο Μουσικής Θεσσαλονίκης, στο Κρατικό Θέατρο, στη Μονή Λαζαριστών κα.

Ο πολιτιστικός σύλλογος διατηρεί και το τμήμα Λαογραφίας, με τη συγκέντρωση και καταγραφή πλούσιου Λαογραφικού υλικού και μεγάλο αριθμό ασπρόμαυρης παραδοσιακής φωτογραφίας. Το τμήμα χορωδίας παραδοσιακών τραγουδιών της Νεοχωρούδας αλλά και της ευρύτερης περιοχής, το οποίο έχει εκδώσει και το cd της Νεοχωρούδας με τα παραδοσιακά τραγούδια του τόπου.

Κάθε καλοκαίρι, στις 26 Ιουλίου, γιορτή της Αγίας Παρασκευής, γίνεται μεγάλο πανηγύρι. Στα πλαίσια αυτής της γιορτής που κρατάει έξι μέρες, αναβιώνουν πολλά ήθη και έθιμα του χωριού. Δίνονται παραστάσεις από τα χορευτικά συγκροτήματα του Συλλόγου καθώς και από συγκροτήματα των γύρω περιοχών αλλά και του εξωτερικού (π.χ. Τουρκία, Τσεχία. Βουλγαρία κ.α.).

Σήμερα αναβιώνουν στο χωριό τα ήθη και έθιμα των Χριστουγέννων και της Πρωτοχρονιάς, τα χελιδονίσματα (1^η Μαρτίου), οι Λαζαρίνες (του Λαζάρου), οι χαραμίες (παραμονή Πρωτομαγιάς), η αιώρα (της Ζωοδόχου Πηγής). Αναπαρασταίνονται γεωργικές παραδοσιακές ασχολίες (αλωνισμός, θέρος κ.α.) και παραδοσιακά παιχνίδια.

Επίλογος

Η αγάπη μου για την παραδοσιακή μουσική καθώς και η πολύ φιλότιμη προσπάθεια που έκαναν ορισμένοι άνθρωποι της Νεοχωρούδας για τη διατήρηση της πατρογονικής κληρονομιάς, μου έδωσαν το έναυσμα να παρουσιάσω στην πτυχιακή μου εργασία ένα θέμα σχετικό με τη μουσική παράδοση της Νεοχωρούδας. Ενός τόπου που οι κάτοικοι του ακόμα και σήμερα – αν και ζουν καθημερινά στην καρδιά μιας μεγάλης πόλης – επιμένουν να διατηρούν και να συντηρούν την παράδοση και το παραδοσιακό χρώμα του χωριού.

Και επιπλέον αυτή η μουσική, κυρίως, παράδοση μεταλαμπαδεύεται και στις επόμενες γενιές αβίαστα και ευχάριστα. Όπως φαίνεται η κάθε στιγμή – καθημερινή ή γιορτινή – έγινε τραγούδι και χορός και το κάθε τραγούδι με το στίχο και τη μελωδία μετέδωσε και μεταδίδει από στόμα σε στόμα κι από γενιά σε γενιά όλα όσα βίωσαν, σκέφτηκαν κι εργάστηκαν οι άνθρωποι. Η ζωή έγινε τραγούδι και το τραγούδι διατήρησε τη ζωή. Η επίδραση της μουσικής είναι έντονη και παραμένει ζωντανή μέχρι σήμερα.

Οι λέξεις και οι φράσεις των τραγουδιών αναφέρονται σε όλους μικρούς και μεγάλους, άνδρες και γυναίκες, ντόπιους και βλάχους, πλούσιους και φτωχούς, εργάτες και αγρότες. Όλοι ενωμένοι με τη μουσική αντιστάθηκαν στη λαίλαπα των δυσκολιών. Γι αυτό και σήμερα γίνεται προσπάθεια από πολλούς φορείς όπως π.χ. τους πολιτιστικούς Συλλόγους, τα δημοτικά μας τραγούδια μαζί με όλη την υπόλοιπη λαϊκή και πολιτιστική μας κληρονομιά να βοηθήσουν να διατηρηθεί η ταυτότητα του τόπου μας. Ευχή μου η σύντομη αυτή εργασία μου να είναι ένα πολύ μικρό λιθαράκι που θα συμβάλει προς αυτή την κατεύθυνση.

Βιβλιογραφία

Παύλος Δ. Ράπτης, «Νεοχωρούδα : Ιστορία – Ήθη και Έθιμα του χωριού», Θεσσαλονίκη 1982

Σοφοκλής Γ. Δημητρακόπουλος, «Ιστορία και δημοτικό τραγούδι (325-1945)», Αθήνα 1989

Γεώργιος Δ. Μπαμπινιώτης, «Λεξικό της νέας Ελληνικής γλώσσας», Δεύτερη έκδοση, Αθήνα 2002

Δημήτριος Α. Πετρόπουλος, «ελληνικά δημοτικά τραγούδια», τόμοι Α'-Β', Αθήνα 1958-1959

Αχιλλέας Λαζάρου, «Οι Βλάχοι και η διάδοση της ελληνικής παιδείας στους λαούς της Βαλκανικής», Αθήνα 1995, εκδόσεις Ελληνικά Γράμματα

Αχιλλέας Λαζάρου, «Καταγωγή και επίτομη ιστορία των Βλάχων της Αλβανίας», Ιωάννινα 1994

Αστέριος Κουκούδης, «Οι Μητροπόλεις και η διασπορά των Βλάχων», εκδόσεις Ζήτρος

Μούζιας Σωτήρης, «περιληπτική αναφορά στην ιστορία των Βλάχων», Αλμυρός 2005

Τερζοπούλου Μιράντα, 1999: "Ιστορία Μνήμη και "Γεγονότα Τραγούδια"" Στο Μουσικές της Θράκης. Μία Διεπιστημονική Προσέγγιση. Έβρος. σ.121-155, Αθήνα,1999.

Λάμπρος Λιάβας, 1999: "Τα Μουσικά Όργανα στον Έβρο. Παράδοση και Νεοτερικότητα.", Στο Μουσικές της Θράκης. Μία Διεπιστημονική Προσέγγιση. Έβρος.σ.268-340, Αθήνα,1999.

Κατσανεβάκη Αθηνά, 2006-2009, Σημειώσεις για το Μάθημα: Φωνητική Εκτέλεση-Έρευνα-Καταγραφή (Έτη 2006-2009). Πανεπιστήμιο Μακεδονίας-Τμήμα Μουσικής Επιστήμης και Τέχνης.

Katsanevaki Athena, 2007 “Life-Research”: Approaching the field as a life-long process.” Proceedings of the International Symposium “Research of Dance and Music on the Balkans” in Brčko, December 6-9-12- 2007. International Musicological Society & Musicological Society of RS, Banja Luka & Musicological Society FbiH, Sarajevo & Baštinar, Brčko, 2007, p.5-24.

Διαδικτυακός τόπος: www.vlahoi.net

Διαδικτυακός τόπος: www.eranistis.gr

Διαδικτυακός τόπος: vlahofonoι.blogspot.com

Χειρόγραφες καταγραφές Χρήστου Παρασκευά

«Αυτοί είμαστε εμείς οι Βλαχόφωνοι Έλληνες – Ιστορική αναδρομή του Βλαχόφωνου Ελληνισμού», άρθρο του Αποστόλου Α. Καραδήμου, πρώην αντιπροέδρου του Λαογραφικού Συλλόγου Μεγάλων Λιβαδιωτών Πάικου.

Συνεντεύξεις:

Ζάννας Κωνσταντίνος, 25/06/2010 και 20/01/2011, Θεσσαλονίκη

Παρασκευάς Χρήστος, 11/05/2010 και 8-9/09/2010, Νεοχωρούδα

Σαρμή Χριστίνα, 22/01/2011 και 8-9/09/2010, Νεοχωρούδα

Αστέριος Χατζής, 26/08/2010, Νεοχωρούδα

Δισκογραφία : τραγούδια Τριλόφου, ελληνική Δημοτική μουσική 1, Μεκδονία – τραγούδια του Τριλόφου. Αριστότελειο πανεπιστήμιο Θεσσαλονίκης τμήμα μουσικών σπουδών.